

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

«I кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»

Др. Мікола Нікалаеў: «Мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыньнікам».

старонка 2

Трэцяя хваля

Артыкул Лешка Бальцаровіча.

старонка 14

Цана Эўропы

Эсэ Славаміра Адамовіча. Плюс успамін пра самагонаварэньне.

старонка 18

КАМЭНТАРЫ

Урокі пэсымізму

Калі б Быкаў увесь час толькі й разважаў бы, ёсьць у беларусаў будучыня ці няма, страчаны гістарычны шанц ці не, мы ня мелі б вялікага пісьменьніка. Таксама й быкаўскі пэсымізм ня можа быць апраўданнем для нашага бяздзейня. Піша Віталь Тарас. **Старонка 4.**

З УСІХ СТАРОН

Піва, Прага і свабода

Ідэальны горад — з каменню, цэглы і нейкага асаблівага паветра спакою і свабоды. **Старонка 11.**

НАША СТРАВА

Верашчака і мачанка

Вынаходніцтва кухмістра Верашчакі хутка выйшла за межы каралеўскага двара. Клясыкі беларускай кухні — **старонка 17.**

СПОРТ

Ісьляндзкая дэпрэсія

беларускага гандболу. **Старонка 21.**

БІБЛІЯТЭКА

Акадэмічны тэкст і гратэск гудаў

Алег Дзярновіч пра новас выданьне «Літоўскай мэтрыкі»: літоўскія аўтары настойваюць на ўжываньні тэрміну «старабеларуская мова» для мовы Статуту. **Старонка 8.**

ЛІТАРАТУРА

Ліст Алесю Разанаву

Зь нізкі вершаў Ігара Бабкова «Далёкія сны, дзіўныя кветкі». **Старонка 20.**

Падпіска да 25 чэрвеня

Да 25 чэрвеня на любой пошце можна аформіць падпіску на другое паўгодзьдзе 2005 году. Падпісны індэкс газэты «Наша Ніва» 63125. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» таньнейшая — сьпіс шапікаў знойдзеце **на старонцы 24.** Падпісны індэкс часопісу «ARCHE» 00345. Падпісны індэкс часопісу «Дзеяслоў» 74813.

Беларуска сьвету

Карэспандэнт «НН» Аркадзь Шанскі гутарыць з старшынёй Рады Міжнароднай грамадзкай арганізацыі ЗБС «Бацькаўшчына» **Аленай Макоўскай.** Да IV Зьезду беларусаў сьвету, арганізаванага МГА «Бацькаўшчына», застаўся месяц: «Мы правядзем зьезд — у Беларусі ці за яе межамі». **Старонка 5.**

Скрабец на сэрцы

Ён столькі разоў абяцаў спыніць акцыю і столькі разоў выяўлялася, што ён толькі супакойвае родных, што паўстае пытаньне: ці спыніць ён галадоўку ўвогуле? А калі не, то... што тады? Піша **Алесь Кудрыцкі.**

На момант здачы газэты ў друк С.Скрабец галадае ў турме ўжо саракавы дзень. Гэта той тэрмін, пасля якога непраўная шкода здароўю неўнікнёная.

Міхаіл Хоміч, адвакат Скрабца, адказвае каратка, без эмоцый. У голасе адчуваецца насыцярожанасьць: лішняе слова можа нашкодзіць. «Так, Сяргей Скрабец працягвае галадоўку. Паводле ягоньх слоў, утрымліваецца ў нармальных умовах, калі ўлічыць тое, што ён сядзіць у ізалятары. Кажу, што калектыў таксама нармальны».

Працяг на старонцы 3.

Яўген Сьвярсьцюк: Галадоўка — гэта або трагедыя, або выйгрыш, ня варты страчанага здароўя

Але годны чалавек ня можа дзейнічаць іначай.

Працяг на старонцы 6.

Сагановічу пагражаюць звальненьнем

Выдатнаму гісторыку закідаюць выезды за мяжу без санкцыі кіраўніцтва.

Гістарычная навука ўвайшла ў новую стадыю «зачыстак». З акадэмічнага Інстытуту гісторыі ледзь ня звольнілі Генадзя Сагановіча. Падставай для ціску стала паездка ў архівы Кракава.

Працяг на старонцы 5.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

Ніхто ня кажа Скрабцу: трэба галадаць да вызвалення. Няма каму. Ніхто ня мае маральнага права. Быкаў меў бы, напэўна. Быкаў, які застаецца пунктам адліку (**старонка 4**). Мы спыталі чалавека, які сам галадаў, адседзеўшы 8 гадоў у савецкай турме — Яўгена Сьверсычка. Як дзейнічалі ўкраінскія дысідэнтны ў падобнай сытуацыі? Ён проста апавядае пра свой досвед. Але сытуацыя Скрабца і ўсіх нас некая адразу робіцца ясьнейшай.

Старонка 6.

СМІ хапаюцца за паведамленьні, што Скрабец спыніў галадоўку. А ён не спыняе. Ня хоча гніць у турме. Хто б думаў летась, калі «дэпутаты набіралі вагу», што будзе такі дубль два. Непаваротлівы наш палітыкум. Галадоўка — а «ўсё ідзе па пляне». Галадоўка! А ніводнай акцыі салідарнасьці. Не прадугледжана «стратэгічным плянаваньнем».

Чым яшчэ запомніўся мінулы тыдзень? Як міліцыя, пажарныя і КДБ млява, але арганізавана заміналі праводзіць раённыя сходы па вылучэньні дэлегатаў на Кангрэс дэмакратычных сілаў. Цырк прыехаў у райцэнтры. От дэмакратыя — нават вылучыць альтэрнатыўнага кандыдата не даюць.

Антыпод Лёліка Ушкіна, Алесь Белы, спыняе ўвагу на судзе над актывістамі беларускага руху Беласточчыны. «Лёс беларусаў Падляшша важны як знак. Калі сківіцы польскай бюракратыі разжуюць і выплюнуць іх, тады ўсе нашы спадзяваньні на Эўропу марныя». «Муштарда» —

старонка 10.

«Апошнія пакаленьне дробнай шляхты сьвяткавала Тройцу, як не сьвяткуюць нават Вялікдзень ці Купальле». Не прамініце, калі ласка, сьветлае эсэ Тацяны Барысік «Тройца. Зеленае. Пяцідзясятніца» на **старонцы 19**.

Ліцэісты здалі на 9 балаў

Вучні Беларускага ліцэю здалі іспыты. За дзяржаўныя эктэрнаты другакурснікі маюць сярэдні бал 8,15, чацьверакурснікі — 9. Адзакі за ўласна ліцэйскія іспыты ніжэйшыя на 0,5 бала. «У нас патрабаваньні больш строга», — тлумачыць Лявон Баршчэўскі. Сярод найлепшых ён назваў Зьмітра Раманцова, Дзяніса Шчэрбу, Яну Садоўскую, Паліну Прымакову. Ліцэйскія іспыты здавалі ўсе выпускнікі. Ніхто не сышоў у іншыя ліцэі й гімназіі.

Вучыцца ў ліцэі пажадалі й новыя вучні. 3 39 прэтэндэнтаў выбралі 23: у сёньняшніх умовах бракуе месцаў.

АШ

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ**Вечарына з Тацянай Дубавец**

28 чэрвеня а 19-й у Доме літаратара адбудзецца вечарына беларускага тэлебачаньня, прысьвечаная 15-й гадавіне праграмы «Віленскі спытак». У сустрэчы бяруць удзел аўтары і героі перадачы, легенды беларускага тэлебачаньня: Г.Бураўкін, З.Бандарэнка, У.Содаль. Канцэртную праграму складуць выступы сяброў «Віленскага спытку» К.Камоцкай, З.Бартосіка і інш. Уваход свабодны.

«І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»

«Мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыньнікам», — папярэджвае гісторык Мікола Нікалаеў. Падчас Чацьвертага кангрэсу беларусістаў зь ім гутарыў Сяргей Богдан.

«НН»: Як вы ацэньваеце вынікі апошняга кангрэсу беларусістаў?

Мікола Нікалаеў: Арганізацыйна кангрэс быў складаным: адыходзіць адно пакаленьне беларусістаў, прыходзіць другое. Многае ў Асацыяцыі трымалася на Адаму Мальдзісу, таму хваляваліся, ці зможна Асацыяцыя працягваць працу. Аднак у Менску ёсьць маладыя энэргічныя дасьледнікі, калі, канешне, Генадзя Сагановіча можна лічыць такім. Па-другое, за 14 гадоў МАБ суполкі сталі самадэятэльнымі і могуць самастойна

працаваць, нават калі Асацыяцыя распадуецца. Былі і навуковыя вынікі Кангрэсу. Сёлета было менш грамадзка-палітычных тэм, а больш навуковых, навукова-палітычных. Былі даклады, у тым ліку заходніх прафэсараў, дзе зазначалася: кепска, калі правапіс нейкай мовы неўнармаваны, але нашмат горш, калі ёсьць два ўнармаваньня правапісы.

Зьмена палітычнай лініі

«НН»: Якая сытуацыя зь беларусазнаўствам у Расеі?

МН: У СССР беларусістскай

займаліся толькі ў Беларусі, у расейскіх ВНУ беларуская мова не выкладалася. Пытаньне ўзьнікла пасля паўстаньня незалежных дзяржаў. Мне прапанавалі ў Санкт-Пецярбурскім ўнівэрсытэце скласьці праграму беларусісткі. Я зрабіў на ўзор сэрбісткі, але новы кіраўнік Беларусі заняў прарасейскую пазыцыю. А калі мова не выконвае дзяржаўных функцый, дык і рыхтаваць спэцыялістаў накладна. Хоць сёньня ў СПУ выкладаюцца ўсе афрыканскія, азіяцкія і эўрапейскія мовы. У Маскоўскім унівэрсытэце чытаецца курс беларускай мовы, але

беларусісткі як спэцыяльнасьці няма і там. Ёсьць энтузіясты-беларусы, што адкрываюць курсы, як Рудакоў у Сібіры. Мы ў Пецярбургу штогод ладзім канфэрэнцыю «Санкт-Пецярбург у беларускай культуры» і пасля выдаём «Беларускі зборнік». Часы Імпэратарскага геаграфічнага таварыства, калі дасылаліся экспэдыцыі, фінансаваліся выданьні Шэйна, Сержпутоўскага, мінулі.

У Пецярбурзе куды ні ткнуся — беларусы

«НН»: Няма грамадзкай зацікаўленасьці ці існуюць нейкія перашкоды?

МН: Расея вывучае саму сябе.

Працяг на старонцы 12.

Сёньня Купала, заўтра Ян. Хадзем, дзевачкі, ў зялёны гай!

Лета вампірак

Ядуць нас мухі з камарамі!

Усе заўважылі незвычайную актыўнасьць маленькіх крывасмокаў сёлета. Прычына банальная: высокая вільготнасьць і сьпякота, якія хутка зьмяняюць адна адну.

Камары здольныя ператварыць прыемны летні вечар у пекла. Нездарма ў савецкіх канцлягерах было адмысловае пакараньне — «выставіць на камары». Яны пераносяць малярню, ад якой штогод памірае больш за мільён жыхароў плянэты. У Беларусі 39 відаў камароў, у тым ліку і малярыйныя. Праўда, іх укусы ў нашых шырогах ня страшныя.

Нам варта сьцерагчыся алергічных рэакцый на укусы звычайных камароў. Месца ўкусу сьвярбіць таму, што камар уводзіць у ранку адмысловае рэчыва, якое не дае крыві згортавацца. Ператрывайце, не расчухвайце месца ўкусу. Калі няма адмысловага крэму,

ранку можна апрацаваць цёплым раствором соды.

Крывёю чалавека сілкуюцца толькі камары: атрымаўшы порцыю чалавечага бялку, яны адлятаюць бліжэй да вады, каб адкаласьці яйкі. Моцнай палове камарынай грамады даспадобы нэктар кветак. Самка адчувае пах ахвяры за некалькі кілямэтраў. Але яе можна ашукваць, прапанавушы замест водару свайго цела невыносны для маленькай вампіркі пах гваздыку, анісу ці эўкаліпту — змазаўшы скуру алеем гэтых расьлін. Падобна дзейнічае і бальзам «Зорачка». Але эфэк-

тыўнасьць гэтых сродкаў не абсалютная.

Таму, хто жыве за горадам, варта скасіць пустазелье, вільготныя цёмнаватыя зарасьнікі якога вабяць аплодненых камарых, і пазбавіцца ад цэбраў з вадой, якія ператвараюцца ў камарыныя яслі. Выгнаць камароў з хаты можна, упрыгожыўшы пакоі букетамі рамонаў.

Камарам не прыйшліся б даспадобы пляны ААН, якая распрацоўвае праграму стэрылізацыі шкодных насякомых з дапамогай невялікіх дозаў радыяцыі. На адмысловых фэрмах разводзяць самцоў, якіх стэрылізуюць з дапамогай радыеактыўнага апрамяньня, а потым выпускаюць. У тых раёнах, дзе няплодных большасьць, яны не пакадаюць паўнаватасным самцам шанцаў спарыцца з самкамі, і папуляцыя насякомых рэзка зьмяншаецца. Мо такім спосабам можна будзе пазбавіцца і ад камароў. Праграма можа мець пэрспектывы ў Беларусі: апошнім часам пытаньне стэрылізацыі шкодных элементаў актыўна абмяркоўваецца ў палаце прадстаўнікоў...

АК

Скрабец на сэрцы

Працяг са старонкі 1.

Што да канкрэтнай даты спынення галадоўкі — Скрабец пра гэта нічога не гаворыць».

Калегі хвалюцца

Уладзімер Парфяновіч, былы калега С.Скрабца па дэпутацкай групе «Рэспубліка», раіў Сяргею спыніць галадоўку і быў вельмі ўстрыжаны, калі даведаўся, што той да парады не прыслухаўся. «Ён не спыніў галадоўкі? Але ж мы яго ўсе прасілі, і жонка ягоная прасіла. Навошта гэтая ахвяра? У сённяшняй сытуацыі гэта нічога ня дасць».

Валер Фралоў таксама турбуецца лёсам Сяргея: «Чалавек дайшоў да самай апошняй мякы, яго стан складаны. Жонка кажа, што ён аслабеў, галава моцна баліць. Я яму кажу: Сярожа, супраць гэтых надобных людзей іншымі спосабамі трэба змагацца. Ён нам патрэбны жывы. Я без яго сумую. Апошні час ён на працы разам са мной больш часу праводзіў, чым дома. Я без яго — як руку адрублілі. Гэта незвычайна мэтанакіраваны чалавек, настойлівы мужык, сябар мой».

Падобнае стаўленне да галадоўкі і сярод іншых палітыкаў. «Шкада, што людзі ў Беларусі вымушаны звяртацца да тагога спосабу пратэсту, — кажа Анатоль Лябедзька. — Ва ўмовах «праваго Чарнобылю» ніхто ня можа гарантаваць, што галадоўкі ня будуць выкарыстоўвацца і ў будучыні. Гэты спосаб барацьбы мае права на існаванне, але толькі як магчымасць зафіксаваць сваю пазыцыю, а не як спосаб самагубства. Наша партыя звярнулася да Скрабца з лістом, у якім мы папрасілі яго спыніць галадоўку. Ёсць межы, якія нельга пераходзіць, бо ахвяра можа быць занадта вялікай».

Уладзімер Колас лічыць, што ўлада па сваёй сутнасці няздатная адрэагаваць на галадоўку належным чынам: «Я, безумоўна, выкаваю вялікую павагу да мужнасці Сяргея, ён давёў сур'ёзнасць сваіх намераў. Але я асабіста лічу, што ёсць іншыя спосабы дасягнення вынікаў, асабліва ў нашай сытуацыі, калі ўлада засведчыла сваю маральную недзеяздольнасць, адсутнасць маральнага ґрунту, плембейства сваё, неразуменне падмурку прыстойнасці. Непрыстойна абьякава глядзець, як пам-

ірае чалавек, і ня проста чалавек, а грамадскі дзеяч, былы дэпутат палаты прадстаўнікоў. Мы павінны шукаць іншыя сродкі ўздзеяння на ўладу, бо яна разумее толькі адну мову. І мы павінны навучыцца гэтай мовай размаўляць. Я маю на ўвазе ня мову зброі, а кансальдацыю».

Як дапамагчы Скрабцу?

Ці звяртаўся да Сяргея Скрабца хто-небудзь да з канкрэтнымі прапановамі аб дапамозе? «Акрамя газет — нічога я ня бачыў і ня чуў», — кажа адвакат Міхал Хоміч.

Праваабаронца Алесь Бяляцкі гаворыць пра тое, што інфармацыйная падтрымка ёсць: «Да гэтага часу мы яшчэ не былі звязаны ні з ім, ні з яго сям'ёй, але будзем аказваць усебаковую дапамогу. У нас ёсць шырокія кантакты з замежнымі арганізацыямі, якія могуць уплываць на рашэнні сваіх урадаў, мы інфармуем іх пра ўсё, што адбываецца ў Беларусі, у тым ліку і пра справу Скрабца, ад самага першага дня галадоўкі. Але да апошняга часу была няўдзячная сытуацыя — ягоная брата пасадзілі, было невядома, што з гэтага выйдзе. Канкрэтна самому Скрабцу падчас галадоўкі мы асабліва нічым дапамагчы не маглі, кантакты па зразумелых прычынах абмежаваны. Цяпер адбылася сустрэча Скрабца з сям'ёй, і мы пачнём максымальна яму дапамагаць. У першую чаргу гэта будзе інфармацыйная падтрымка. У гэтым мы і бачым асноўную функцыю праваабарончых арганізацый — максымальна прыцягнуць увагу сваіх грамадзян і міжнароднай супольнасці да таго, што адбываецца».

Кіраўніца Беларускага Хэльсінскага камітэту Тацяна Процька ставіцца да самой ідэі галадоўкі як сродку дасягнення мэтай крытычна: «Людзі з Беларусцейскага аддзялення БХК ходзяць у ізалятар, перадаюць яму ваду і на ўсякае ўсё моркву і яблыкі на выпадак выхаду з галадоўкі. Пазыцыя БХК такая: мы паважаем выбар кожнага палітыка на карысць тых ці іншых метадаў барацьбы, але наша стаўленне да галадоўкаў адмоўнае. Тым больш што Скрабец — дасведчаны ў галадоўках чалавек — можа даць прыклад маладым і нявоятным, а гэта можа мець неспрадказальныя вынікі. Мая асабістая пазыцыя такая:

СЯРГЕЙ СКРАБЕЦ нарадзіўся 25 кастрычніка 1963 г. у Лідзе. Адукацыя — вышэйшая: скончыў Беларускі політэхнічны інстытут (інжынер-металюрг) і Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (юрыст). Жанаты, ёсць сын і дачка. Працаваў камэрцыйным дырэктарам Менскага гаспрызліковага навукова-тэхнічнага цэнтру «Менск-Партнэр», загадчыкам сектару камэрцый і маркетынгу ў рэспубліканскім штабе студатрадаў ЦК ЛКСМБ, загадчыкам аддзелу камэрцый і маркетынгу Службы занятасці моладзі і студэнтаў, генеральным дырэктарам ЗАТ «Гандлёвы дом «Бел-Бабоеўскае». Ад бізнесу Скрабец адышоў у 2000 г., калі быў выбраны дэпутатам палаты прадстаўнікоў нацыянальнага сходу ад Лідзкай гарадской выбарчай акругі. У тым жа годзе была распачата крымінальная справа ў дачыненні да некалькіх кіраўнікоў ЗАТ, якіх падазравалі ў выманчванні дзяржаўных крэдытаў. Скрабец па справе не праходзіў. У 2001 г. ён збіраўся ўдзельнічаць у прэзыдэнцкай гонцы і стварыў ініцыятыўную групу па зборы подпісаў. У 2003 г. увайшоў у дэпутацкую групу «Рэспубліка», і тады ж пракуратура завяла супраць яго крымінальную справу з тым самым абвінавачаннем — «падача наўмысна непраўдзівых звестак з мэтай атрымання дзяржаўнага мэтавага крэдыту». Віну Скрабца давесці не ўдалося. Новы імпульс пераслед Скрабца атрымаў 16 красавіка 2005 году, калі па БТ паказалі сюжэт пра 200 тысяч даляраў, якія нібыта везлі зь Вільні для Скрабца. Пазней «кур'еры» заявілі палітыку, што яны былі выкрадзеныя спецслужбамі, якія сілай выбілі зь іх «прызнанні». 15 траўня Скрабец быў затрыманы, але эфэмерная валізка з грашыма тут была ні пры чым: былога дэпутата абвінавачалі ў тым, што ён нібыта падбухторваў былога памочніка пракурора Бярозаўскага раёну Васіля Федчанку да давання хабару (30 тыс. даляраў) чыноўнікам пракуратуры Берасцейскай вобласці і абласнога суду для таго, каб тыя апраўдалі Сяргея Грыба, жыхара вёскі Альшаны. Сам Грыб, 21-гадовы сын адной з самых багатых сямей Століншчыны, атрымаў 24 гады турмы за бандытызм. Цяпер сьледства «распрацоўвае» абедзве справы. Сам Сяргей Скрабец перакананы, што абвінавачанні абсурдныя, — менавіта таму ён і распачаў сваю беспрэцэдэнтную галадоўку.

палітык павінен у першую чаргу заваёўваць уладу, а не паказваць, што ўлада дрэнная».

Брак падтрымкі

Ёсць нешта незразумелае ў сытуацыі, якая склалася вакол галадоўкі С.Скрабца. Пратэсты супраць перайменавання сталічных вуліц праводзяцца што-тыдзень, а вось прыгадайце акцыю ў падтрымку С.Скрабца. Чаму змена шыльдаў хвалюе людзей больш, чым найдаўжэйшая галадоўка ў гісторыі краіны? «Сам ня ведаю, — адказвае Уладзімер Парфяновіч. — І мне вельмі не падабаецца тое, што адбываецца ва ўсёй нашай сённяшняй так званай апазыцыі. Нешта вельмі нядобрае».

Аляксандар Мілінкевіч: «Галадоўка дзейная тады, калі ёсць шырокая падтрымка грамадзкасці. Усё павінна быць добра падрыхтавана. Я паважам мужнасць Сяргея і думаю, што ягоны пратэст ўсё-такі набыў гучанне. Але акцыя падтрымкі было незашмат. Рэакцыя на тое, што адбываецца, — неадэкватная, улічваючы тое, што чалавек знаходзіцца на мякы жыцця і сьмерці. Чаму так? Можа, гэта стан грамадства такі — людзі, у тым ліку і актывісты, зняверыліся ў тым, што можна дасягнуць якіх-небудзь зьмен».

У аўторак, 21 чэрвеня, у турэмны шпіталь Івацэвіцкай калёніі трапіў адзін зь лідэраў гарадзенскіх прадпрымальнікаў Валер Леванеўскі, якога пасадзілі на два гады за «знявагу» прэзыдэнта. Ён галадаў больш за тыдзень, што ў жорсткіх турэмных умовах не прайшоў бяз вынікаў для здароўя: забалела сэрца. Сяргей Скрабец галадае ўжо амаль у шэсць разоў даўжэй. Складанасць у тым, што ва ўмовах ізалятару выйсці з галадоўкі немагчыма, — але ніякіх намераў на тое, што яго могуць хаць і перавесці ў турэмны шпіталь, пакуль няма.

Ня выключана, што асобныя чыноўнікі адчуваюць сябе ў гэтай сытуацыі няёмка (як гэта было ў Жодзіне падчас галадоўкі моладзі), што ў цэлым дзяржаўная машына застаецца абьякавай — вібрацыя асобных вініцаў пакуль ня можа прымусяць яе захістацца. Тое бяздушша, зь якім улада сузірае тое, як чалавек глядзіць у вочы сьмерці, яшчэ раз паказвае, як танна яна цэніць жыццё сваіх грамадзян. Нібы падказвае: галадайце — мы й брывом не павядзём, а калі выйдзеце на вуліцы — спынім любой цаной.

Сын Сяргея Скрабца: «Тата, рабі тое, што лічыш патрэбным»

Сын Сяргея Скрабца, Коля (19 гадоў): Я паважам выбар бацькі. Я лічу, што ён робіць правільна. І каб ён нікога ня слухаў, а рабіў тое, што ён лічыць патрэбным.

«НН»: А што, калі гэта скончыцца трагічна?

КС: Ня ведаю. Ён разумее, што робіць. Дапускаю, што ён можа пайсці да канца, але вельмі спадзяюся, што маё меркаванне ўсё ж памылковае. Аднак паўтаруся: вырашаць яму. Я заўсёды буду на ягоным баку, заўсёды буду зь ім. Заўсёды.

«НН»: Вы падзяляеце матывацыю гэтай галадоўкі?

КС: Не. Павінны быць іншыя мэты барацьбы.

Зварот дзеячаў культуры да Сяргея Скрабца

«Палітычная справа Сяргея Скрабца ўжо адбылася. Цяперашняя галадоўка ня мае ўплыву на палітычны працэс, а важнасць захавання чалавечага жыцця павінна заўсёды пераважаць. Мы разумеем матывацыю палітыка, але хацелі б, каб нашу матывацыю таго, што галадоўку трэба спыніць, зразумеў і Сяргей».

Зварот падпісалі, сярод іншых, **Рыгор Барадудлін, Уладзімер Арлоў, Сяргей Міхалок, Лявон Вольскі, Зьміцер Вайцюшкевіч, Вольга Караткевіч, Алег Хаменка, Ігар Варашкевіч, Уладзімер Някляеў, Аляксандар Кулінковіч, Слава Корань, Леанід Дранько-Майсюк.**

Палітыкі ў сытуацыі

Уладзімер Парфяновіч: «У сённяшняй сытуацыі гэта нічога ня дасць».

Уладзімер Колас: «Ёсць іншыя спосабы дасягнення вынікаў, асабліва ў нашай сытуацыі».

Аляксандар Мілінкевіч: «Стан грамадства такі — людзі, у тым ліку актывісты, зняверыліся, што можна дасягнуць якіх-небудзь зьмен».

СЬЦІСЛА

Драконаўскія папраўкі скіраваны супраць апазыцыі

21 чэрвеня палата прадстаўнікоў прыняла папраўкі ў Кодэкс аб адміністрацыйных парушэннях. У дакумэнце працягнутыя да трох гадоў тэрміны накладання спаганяння за эканамічныя правапарушэнні. У кодэкс дададзена палажэнне аб адміністрацыйнай

адказнасці за парушэнне СМІ заканадаўства ад друкі пасля паўторнага на працягу году вынясення яму пісьмовага папярэджання. У такім выпадку на індывідуальнага прадпрымальніка будзе накладацца штраф у памеры ад 20 да 100 базавых велічыняў, на юрыдычную асобу — ад 100 да 500. Узмацняецца таксама адказнасць за нямотавае выкарыстанне замежнай бязвыплатнай дапамогі.

Партызанка — задача абароны

Тэрытарыяльная абарона Беларусі заснавана на прынцыпах партызанскага руху, заявіў журналістам намеснік начальніка Ўзброеных сіл па навуковай працы генэрал-маёр Юры Партноў. Войскі тэрытарыяльнай абароны Беларусі прызначаны для дзеянняў на часова захопленай ці пакінутай тэрыторыі, «каб ствараць актыўны фронт супраціву».

Мэтро — на летні графік

З 4 ліпеня па 31 жніўня менскае мэтро будзе хадзіць па летнім графіку, цягнікоў паменее. У будныя дні інтэрвалы між цягнікамі павялічацца да трох хвілін, у выхадныя — да чатырох хвілін. Увечары інтэрвалы ня змяняцца.

Арыштаваны скурнік-вэнэроляг

Пракуратура распачала

крымінальную справу (хабар) у дачыненні да намесніка галоўнага лекара Менскага скурна-вэнэралягічнага дыспансэру Эдуарда Ткачова. Яго затрымалі ў службовым кабінэце аператыўнікі сьледчага аддзелу УУС Маскоўскага раёну. Паводле сьледчых, Ткачоў, які адказваў за гаспадарчую дзейнасць, атрымаў хабар \$800. Супрацоўнікі заяўляюць, што арышт кіраўніка выклікаў у іх шок,

яны ня могуць паверыць у хабар.

Кожны трэці з сатавым

Колькасць абанэнтаў сатавай сувязі ў Беларусі перавысіла 3 мільёны чалавек. Абанэнтамі МТС зьяўляюцца 1,559 млн чалавек, «Velcom» — 1,39 млн, у кампаніі «Белсэл» — 93 тыс. абанэнтаў.

АГ, АШ; svaboda.org, interfax.by

Урокі пэсымізму

22 чэрвеня сябры і сваякі Васіля Быкава сабраліся на ягонай магіле. На фота — пісьменьнік Валянцін Тарас.

Калі б Быкаў увесь час толькі й разважаў бы, ёсьць у беларусаў будучыня ці няма, страчаны гістарычны шанц ці не, мы ня мелі б вялікага пісьменьніка. Таксама й быкаўскі пэсымізм ня можа быць апраўданнем для нашага бязьдзеяньня. Пасьляслоўе да незавершанай дыскусіі: піша Віталь Тарас.

На пачатку чэрвеня ў менскім Доме літаратара адбылася прэзэнтацыя кнігі Сяргея Дубаўца «Вострая Брама: беларускі культурны кантэкст на мяжы стагодзьдзяў», куды ўвайшлі гэсты лепшых перадач аднайменных радыёэсэ апошніх сямі гадоў. Удзельнікам прэзэнтацыі — а гэта былі, галоўным чынам, тыя, хто мае або некалі меў дачыненне да перадачы, — было прапанавана ў нефармальнай абстаноўцы падыскаутаваць на тэму быкаўскага пэсымізму. Мелася на ўвазе сьцьверджаньне Васіля Быкава аб тым, што «народ беларускі зьнік, яго няма...» («Народная воля» № 91 ад 17.05.2005).

Вядомыя і іншыя падобныя выказваньні пісьменьніка на гэтую тэму. Але згаданае выказваньне наблыло асабліва шырокую вядомасьць у выніку публікацыі эсэ кінарэжысэра В. Дашука, які прыводзіць вялікі фрагмэнт запису прыватнай гутаркі з Быкавым, што адбылася некалькі год таму. Адтуль узята й прыведзена вышэй цытата. Ці не былі тыя словы пісьменьніка прадыхаваньня ягоным эмацыянным настроем або нейкімі іншымі прычынамі, зья-

занымі з канкрэтнымі тагачаснымі абставінамі, у якіх адбывалася згаданая гутарка? Ці можна выняць гэтыя словы з агульнага кантэксту творчасці Быкава, кантэксту ўсяго ягонага жыцьця? Тут могуць быць розныя меркаваньні. Аднак сапраўды, пэсымізм Быкаву як асобе заўсёды быў уласцівы, а з гадамі выдавочна ўзмацняўся. Сам пісьменьнік гэткай уласцівайсці свайго характару ніколі не хаваў. Хаця й казаў не аднойчы, што прагне, каб ягоны пэсымізм — прынамсі, у адносінах да будучыні Беларусі — быў абвергнуты.

Але ж калі зьявляецца да творчасці Быкава, дык можна пераканацца, што папулярны гэзис пра быкаўскі пэсымізм трапіць сэнс. Ці можна назваць творы пісьменьніка адназначна пэсымістычнымі альбо аптымістычнымі? Такі спрощаны падыход у адносінах да сапраўднай літаратуры проста не спрацоўвае. Літаратура, як і жыцьцё, ня зводзіцца да школьнай дыдактыкі. Больш за тое, так званая аптымістычная літаратура — нахштальт вершаў пра сьветлую камуністычную будучыню — наагул ня мае дачынення да літаратуры. Пра гэта сур'эзныя крытыкі даўно ўжо не спрачаюцца. Як не спрачаюцца й над тым, што сапраўдная літаратура ні да чога не заклікае, нікуды ня кліча, нікога не выходзіць і не зьяняе чалавека, бо выхаваньне

ня ёсьць прызначэньнем літаратуры, мастацтва або, скажам, навукі. Яна, літаратура, яе творы каштоўныя самі па сабе, як само жыцьцё ёсьць безумоўнай каштоўнасьцю. А ўжо як глядзець на жыцьцё, у тым ліку ўласнае, і што зь ім рабіць — гэта справа сьветапогляду ды асабістага выбару. Яго няма сэнсу навязваць іншым, яго можна зрабіць толькі самастойна.

Быкаў свой маральны выбар зрабіў і потым пацьвярджаў яго ўсё жыцьцё. Але ён не жадаў і ня мог зрабіць яго за нас, за сваіх чытачоў, — хаця эмацыяна й «прагнуў быць абвергнутым». Пэсымізм або аптымізм тут ні пры чым. Гэтая катэгорыя па-за маральна й нават па-за сэнсам. Можна з аптымизмам і радасным настроем здраджаваць уласным прынтцыпам, пісаць даносы на сяброў і сваякоў і пры гэтым верыць у несмяротнасьць уласнае душы, а таксама ў сьветлую будучыню Бацькаўшчыны. (Нездарма нехта напісаў пра патрыятызм як пра апошняе прыстанішча нягодніка, бо больш высокага, а значыць, зручнага апраўданьня лобым сваім дзеяньням не прыдумаеш.)

Можна быць абсалютным скептыкам, мізантропам і мэлянхолікам — і пры гэтым нястомна працаваць на карысьць свайго народу, дзеля яго будучыні. Тут ёсьць, несумненна, супярэчнасьць. Калі літаратура нікога ні ў чым ня

здольная пераканаць, значыць, праца пісьменьніка, літаратара ёсьць марнай працай? Адказ на гэта можна шукаць у «Міце пра Сызыха» экзыстэнцыяліста Камю, ідэйным нашчадкам якога ў значнай ступені адчуваў сябе Быкаў. Калі казаць зусім спрощана, сэнс працы ў тым, каб яе рабіць, незалежна ад вынікаў. З гэтага гледзішча вызначэньне Быкава як пэсыміста выглядае абсурдным, бо цяжка знайсці прыклад чалавека, які б так шмат і ўпарт працаваў.

І тут самы час вярнуцца да дыскусіі наконт быкаўскага пэсымізму што да Беларусі й беларускага народу. Калі б Быкаў увесь час толькі й разважаў бы над тым, ёсьць у іх будучыня ці няма, страчаны гістарычны шанц ці не, мы ня мелі б вялікага беларускага пісьменьніка. Прычым вялікага (гэта яшчэ больш выразна відаць сёння, праз два гады пасля ягонай сьмерці) у маштабах ня толькі Беларусі, але й сьвету. Ён працаваў на будучыню ў самыя цяжкія часы, працаваў да апошняга, пакуль хапала сіл. І калі зьявляецца да клясыка па адказ на самыя балючыя пытаньні сучаснасьці, дык воль ён, гэты адказ. Ён палягае ня ў быкаўскім пэсымізьме і не ў ягонай творчасці нават, але ў ім самім. У тым, што ў Беларусі быў Быкаў.

Іншая рэч, што факт існаваньня Быкава, тое, што ён быў і застаўся ў літаратуры, у гісторыі, у нашай памяці, не зьяўляецца індальгенцыяй для астатніх беларусаў. Таксама як быкаўскі пэсымізм (ці тое, што мы называем пэсымізмам) ня можа быць апраўданьнем для нашага ўласнага бязьдзеяньня. Што ж тычыць самога прадмету — гэта значыць беларускай нацыі, — дык для таго, каб зразумець гэты прадмет, патрэбен не пэсымізм ці нешта

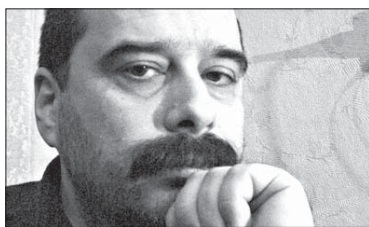
такое ж эмацыянае, патаснае, а патрэбны, перш за ўсё, веды. Інакш кажучы, веданьне прадмету, аб якім пішаш. І ў гэтым яшчэ адзін выдавочны ўрок Быкава-пісьменьніка.

Ён заўсёды пісаў толькі пра тое, што ведаў асабіста, — пра вёску, пра сялян, пра вайну, пра пакуты чалавечай душы, трагізм чалавечага існаваньня. Сяргей Дубавец у адной са сваіх «Вострых Брамаў» прыводзіць заўвагу знаёмага пісьменьніка ў сувязі з быкаўскай Чарнобыльскай зона. Быкаў, паводле тае заўвагі, піша пра «хмызьнякі ды ўзгоркі» — гэта значыць апісвае... родныя віцебскія краявіды, а не палескія. Мабыць, так. Можна прыгадаць таксама зорку Сырыкос, якая ў адным з быкаўскіх твораў зьяе ў тую пару году, калі на небасхіле ў тутэйшых шыротках яе ўжо не відаць. Калі зьявляецца ў гэтую недарэчнасьць, Быкаў спачатку абяцаў памылку выправіць, але потым пакінуў усё, як было. А інакш, відаць, давялося б перапісваць усё нанова, ад пачатку да канца. Быкаў, відавочна, апісваў не краявіды ці зорнае неба — ён апісваў стан душы, і адпаведна з гэтым мастацкі сьвет ягоных твораў будаваўся паводле ўласных законаў, дзе краявіды, мабыць, адгрываюць падпарадкаваную ролю.

Сказанае зусім не азначае, што Быкаў і яго творчы мэтад павінны ўсім падабацца, што клясык мусіць заставацца па-за крытыкай. Наадварот, некрытычнае, так бы мовіць, талмудычнае стаўленьне да творчай спадчыны пісьменьніка, спроба фэтышызацыі ягоных выказваньняў, у тым ліку выпадковых або памылковых, — права непавагі да пісьменьніка. У кожным выпадку гэта былі ягоныя ўласныя памылкі, прадыхаваньня ўсім ягоным жыцьцём, няпростымі абставінамі жыцьця, а потым і невылечнай хворобай. Хавацца за слова клясыка, які ўжо ня можа ўступіць ні ў якія дыскусіі, недарэчна. А тым больш недарэчна выкарыстоўваць імя Быкава дзеля падтрымкі, скажам, аднаго з кандыдатаў у «адзіныя кандыдаты» ад апазыцыі, зь якім ён, мабыць, пры жыцьці не жадаў бы нават павітацца за руку. Але ж хіба ў яго запытаецца цяпер? Мёртвым не баліць...

Не, ні Быкаў, ні Гарэцкі, ні Купала з Коласам не дадуць нам адказу на тое, ці застаецца беларуская мова, ці будзе некалі годная й незалежная краіна Беларусь. Яны пакутліва вырашалі гэтае пытаньне для сябе, кожны ў сваім часе й абставінах. І кожнае новае пакаленьне беларусаў асуджана на тое, каб вырашаць яго зноў і зноў — пакуль нацыя альбо сапраўды ня зьнікне, альбо пытаньне ня зробіцца трывіяльным і клясыкі беларускае літаратуры не застануцца ўсяго толькі клясыкамі, а не прапрокамі. І месца ім будзе на пыльных кніжных паліцах ды на школьных уроках, а не ў дыскусіях на тэмы сучаснасьці. Толькі наўрад ці каму з сучаснікаў Быкава давядзецца да гэтага дажыць.

Нехта сказаў, што аптыміст памірае адзін раз, пэсыміст — бясконцую колькасьць разоў. Але ж рэч ня ў тым, як памерці. Рэч у тым, як жыць...

Можна быць скептыкам, мізантропам і мэлянхолікам — і пры гэтым нястомна працаваць на карысьць свайго народу.

Сагановічу пагражаюць звальненнем

Працяг са старонкі 1.

Фармальны прэтэнзіі да гісторыка грунтуюцца на тым, што ён «не аформіў паперы для камандзіроўкі». У прыватных гаворках новае кіраўніцтва Інстытуту абяцала звальненне за парушэнне правілаў выезду ў замежныя камандзіроўкі. Аднак урэшце пакуль абмежавалася вымовай. Калегі кажуць, што ўсё залежыць ад «павеваў наверх».

У інстытуцкіх калідорах называюць іншую прычыну нездальнення. Ня так даўно Сагановіч напісаў на замову расейскага часопісу «Родина» артыкул пра цяперашні стан беларускай гістарыяграфіі. У сваёй працы ён адзначыў, што ў нашай

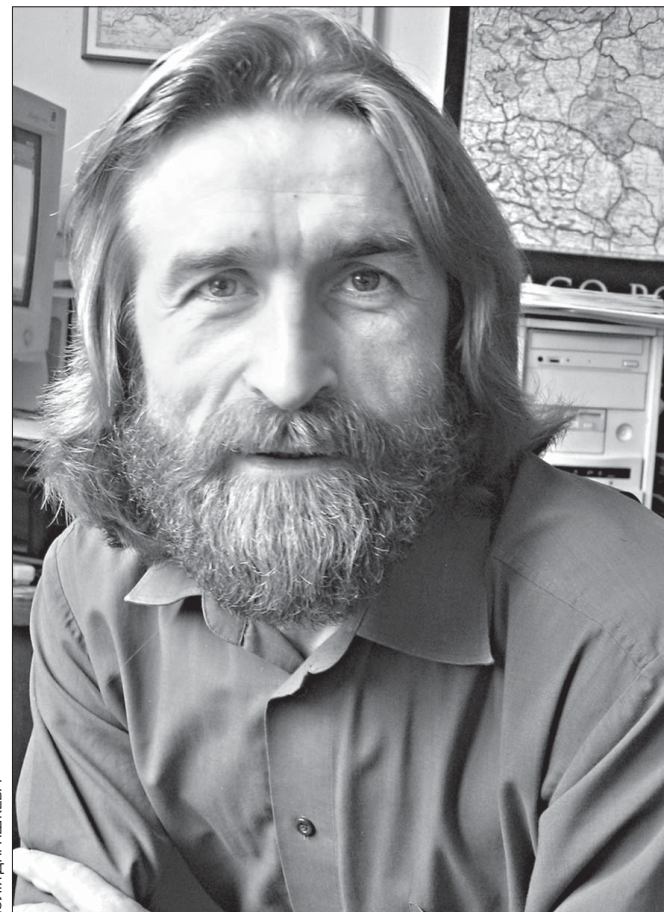
акадэмічнай навуцы сталі непажаданымі крытычныя ацэнкі войнаў з Маскоўскай дзяржавай у XVI—XVII ст.

Іншым «званочкам» для Сагановіча стала прызначэнне новага в. а. загадчыка аддзела гісторыі Беларусі XIII—XVIII ст. Аляксандра Грушы. Ледзь ня першай справай на новай пасадзе сп. Грушы стала «канфіскацыя» пакою, які займаў Сагановіч. Ініцыятарам канфіскацыі стаў нядаўна прызначаны выканаўцам абавязкаў дырэктара Інстытуту Аляксандар Каваленя. Гэты пакой памяты многім гуманітарам як месца, дзе доўгі гады рабіўся недзяржаўны гістарычны часопіс — «Беларускі гістарычны агляд».

Сам Генадзь днямі сышоў у водны паход на байдарках, каб адпачыць ад бясконцых інтрыгаў.

Для гістарычнай навукі імавернае звальненне Сагановіча з інстытуту стала б такой самай паваротнай зьявай, як для палітыкі — колішнія зьбіццё дэпутатаў у парламенце. За апошнія гады **Сагановіч (на фота)** стаў неформальным «першым нумарам». Акрамя ўласных навуковых даследаванняў ён наладзіў выданне часопісу і сэрыі кніг. Ён удзельнічае ў міжнародных праектах. Звальненне такога навукоўца будзе значаць, што ў Інстытуце гісторыі наступіў поўны трашчанок.

Аркадзь Шанскі

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВИЧ

«Мы правядзём зьезд — у Беларусі ці за межамі»

Да IV Зьезду беларусаў сьвету, арганізаванага МГА «Бацькаўшчына», застаўся месяц. Пра падрыхтоўку да яго расказвае старшыня Рады Міжнароднай грамадзкай арганізацыі ЗБС «Бацькаўшчына» **Алена Макоўская**.

«НН»: Дзе і як мае адбыцца Зьезд беларусаў сьвету?

Алена Макоўская: У адпаведнасьці з распісьнем Малой рады зьезд пройдзе 16—17 ліпеня. Ёсьць дамоўленасьць на памяшканьне Міжнароднага адукацыйнага цэнтру ІВВ (Менск, праспэкт газэты «Правда», 11).

«НН»: Колькі дэлегатаў будзе браць удзел у зьездзе?

АМ: Мяркуюцца ўдзел каля 400 чалавек — пароўну зь Беларусі і замежжа. Шкада, што зьезд будзе доўжыцца толькі два дні. Вопыт і практыка паказваюць: людзям,

якія прыяжджаюць з далёкага (і нават блізкага) замежжа, хочацца больш часу папрысутнічаць на радзіме. Фінансы абмяжоўваюць нас. Праўда, шмат хто з удзельнікаў затрымаецца даўжэй. Вітаўт Кіпель ці Янка Запруднік з ЗША прыедуць не на два дні, а на месяц і больш... Але гэта ўжо будзе паз нашай праграмай.

«НН»: Хто яшчэ зь вядомых асобаў ужо даў згоду на прыезд?

АМ: Кіраўнік Згуртаваньня беларусаў Вялікабрытаніі Алена Міхалок, магчыма, а. Аляксандар

Надсан. З палітычных прычын ня зможа прыехаць Старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла, аднак яна вельмі дапамагае ў правядзеньні зьезду. Па стане здароўя не прыедуць Кастусь Акула з Канады ды Янка Жучка з Бэльгіі, што браў удзел ва ўсіх зьездах.

«НН»: Які стан сёньняшняй беларускай дыяспары? Ці кантактуюць эмігранты новай хвалі са старымі эмігрантамі?

АМ: На жаль, пакаленьне павяненнай эміграцыі паступова адыходзіць. Што да маладых, трэба ўлічваць наступны факт. Маладыя эмігранты ў Эўропе імкнуцца засноўваць новыя арганізацыі, а ў Канадзе, ЗША, Аўстраліі яны далучаюцца да старых арганізацый.

«НН»: Пэўны час цыркулявала інфармацыя, што ўлады

збіраюцца правесці свой, альтэрнатыўны зьезд...

АМ: Улады неаднаразова афіцыйна заяўлялі пра намер правесці міжнародны кангрэс беларусаў, але пакуль пануе маўчаньне.

«НН»: А цяпер дзяржава дапамагае ці замінае?

АМ: На пачатку году мы звярнуліся ў міністэрствы адукацыі, культуры, інфармацыі, каб яны выказалі свае прапановы наконт зьезду, ды запрасілі прадстаўнікоў міністэрстваў да ўдзелу ў форуме. Бо дэлегатаў зьезду цікавіць дзейнасьць гэтых міністэрстваў. Аднак мы не атрымалі адказу. Магчыма, афіцыйны Менск вырашыў трымаць дыстанцыю. Ня выключана, што ў нас узьнікнуць праблемы з памяшканьнямі. Але

яны ў нас былі і на мінулым зьездзе...

«НН»: Не баіцеся, што памішканьне можа «зыўкнуць» у самы апошні момант?

АМ: Магу сказаць адно: у адпаведнасьці з нашым статутам, месца правядзеньня зьезду можа быць любое — ці ў Беларусі, ці па-за яе межамі. Абмяркоўваліся многія варыянты: Вільня, Беласток, Кіеў, Смаленск... Вядома, калі зьезд ня ўдасца правесці тут, то спатрэбіцца некалькі месяцаў, каб падрыхтаваць яго ў іншым месцы. Частка людзей, якія прыедуць на гэты зьезд, ня змогуць узяць удзел у новым зьездзе. Але тады зьезд папоўніцца іншымі прадстаўнікамі беларускай дыяспары.

Гутарыў Аркадзь Шанскі

ГАСПАДАРКА СЬЦІСЛА

Банк для малага бізнэсу

Нацбанк задумаў стварыць новы банк, які б спецыялізаваўся на крэдытаваньні малага і сярэдняга бізнэсу. Ён будзе створаны на базе ААТ «Парытэтбанк». 92% акцыяў будзе належаць Нацбанку. Сёлета філіі адчыняцца ва ўсіх абласных цэнтрах.

Дзяржмэдыцына за грошы

Міністэрства аховы здароўя пачало ствараць платную дзяржаўную мэдыцыну. Першая такая паліклініка адчыніцца ў Баранавічах. Пазьней сетка ўнітарных прадпрыемстваў пакрые ўсю краіну. Там будучы прадаваць загадчыкі аддзяленьняў дзяржаўных паліклінік, якім паводле закону забаронена падпрацоўваць у камэрцыйных структурах.

Будаўніцтва без страху

Ад 1 студзеня 2006 г. усе будаўнічыя фірмы будуць абавязаныя страхавать сябе на выпадак невыкананьня абавязальніцтваў перад кліентамі. Таксама будзе створаны фонд папераджальных прадпрыемстваў. Сродкі фонду будуць выкарыстоўвацца для таго, каб пазьбягаць зрыву будаўніцтва — напрыклад, у тым выпадку, калі сродкі на аплату будоўлі ўносяцца ня ў тэрмін.

«Слаўнафта» ўмывае рукі

Расейская кампанія «Слаўнафта» адмовілася фінансавачы чарговы этап рэканструкцыі Мазьрскага нафтаперапрацоўчага заводу. Цяпер МНПЗ давадзецца праводзіць мадэрнізацыю за кошт

ўласных рэсурсаў. Агульны кошт запланаваных праектаў складае \$100 млн.

«Белаграпрамбанк» раскашэліцца

Урад «папрасіў» «Белаграпрамбанк» выдаць 46 млрд рублёў на рэканструкцыю сельскагаспадарчых прадпрыемстваў пад 3% гадавых да 1 студзеня 2009 г. Сьпісы пчасьліўчыкаў складае Мінсельгасхарч сумесна з аблвыканкамамі.

Прадпрымальніцкі ўказ

18 чэрвеня прыняты прэзыдэнцкі ўказ «Аб некаторых захадах па рэгуляваньні прадпрымальніцкай дзейнасьці». Той, хто ня здолее з 1 жніўня прадставіць паперы, каб плаціць ПДВ з расейскіх тавараў, будзе аддаваць

падатка ў фіксаванай форме — у памеры падвойнай стаўкі адзінага падатку з кожнага гандлёвага месца. Параговы прадпрымальнік будзе плаціць 500—700 тыс. руб. у месяц.

Зьменшылі арэнду

З 1 ліпеня на найбуйнейшых рынках сталіцы значна зьмяншаецца арэндная плата. Гэта — той пернік, які ўлада кінула прадпрымальнікам, каб пачатак вышлат ПДВ у жніўні не падаўся ім такім балючым. Найбольш патаньнела плата за гандлёвае месца на рынках «Ждановічы», «Аквабел» ды ў «Паркінгу» (на 30—35%).

«Белсоладу» нясоладка

На ААТ «Белсолад» уведзена «залатая акцыя». «Белхарчпрам» атрымае асобае права на ўдзел у

кіраванні прадпрыемствам тэрмінам на адзін год. «Белсолад» у крызісе: у сховішчах назапасілася 29 тыс. тон прадукцыі, а ў бухгалтарскіх кнігах — 35 млрд руб. нявыплачаных пазык. Праблема выклікана тым, што дзяржава прымушае «Белсолад» набываць ячмень у айчынных вытворцаў па завьшаных цэнах, праз што беларускі солад у Расеі, на асноўным рынку збыту, ніхто ня хоча набываць.

Хаткі са зьніжкай

Урад падрыхтаваў праект прэзыдэнцкага ўказу, які дазволіць зрабіць будаўніцтва жытла ў вёсцы таньнейшым на 14%. Дасягнуць гэтага прапануюць за кошт зьмяншэньня падаткаў для будаўнічых арганізацый, уводзеньня дзяржаўнага выраб будматэрыялаў, а таксама абмежаваньня

заробкаў будаўнікоў.

Праекты транзыту газу

Транзыт расейскага газу праз тэрыторыю Беларусі да 2010 году ўзрасьце на 34,5%, да 47 млрд м³ у год. Гэта прадугледжваецца праектам Комплекснай праграмы забесьпячэньня транспартных магчымасьцяў Беларусі. Праграма таксама прадугледжвае пабудову новых газатравадаў і рэканструкцыю нафтаправаду Ўнеча—Мазьр.

АК, АФН, «БДГ»

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 23 чэрвеня:
1 амэрыканскі даляр — 2 149 рублёў
1 эўра — 2 619,42 рубля.
1 латвійскі лат — 3 762,25.
1 літоўскі літ — 758,67.
1 польскі злоты — 647,39
1 расейскі рубель — 75,26.
1 украінская грыўна — 427,87.
Паводле Нацбанку

Яўген Сьвярсьцук: Годны чалавек ня можа іначай

Працяг са старонкі 1.

— Галадоўка — адзін з найбольш пашыраных спосабаў пратэсту, яшчэ са старажытных часоў. Мы часта карысталіся ім у савецкі час. У плане непавагі да правоў чалавека лукашэнкаўскі рэжым можна шмат у чым параўнаць з брэжнёўскім. Таму ў Беларусі галадоўкі апраўданыя як крайні спосаб барацьбы за свае правы.

Вязьні палітычных лягераў толькі тым і трымаліся, што ладзілі галадоўкі. Я ня ведаю зоны, дзе яны б ня ладзіліся. Звычайна галадоўка мусіць мець на мэце дасягненне канкрэтных патрабаванняў — бо чым больш яны дакладна акрэслены і дасягальныя, тым больш шанец дабіцца іх выканання.

Акцыя не апэлюе да міласэр-

насьці тых, хто мае ўладу. Прыгадваю нашы галадоўкі ў лягерах — там і гаворкі не магло быць аб міласэрнасьці. Яна мае на мэце выклікаць зьбянтэжанасьць і страх у тых, хто парушыў закон і хто так ці іначай будзе за гэта адказваць.

Я галадаў некалькі разоў, але я ведаў, што ў мяне слабае сэрца і што я ня змог бы вытрымаць шматгяднёвай галадоўкі. Таму я выкарыстоўваў для галадоўкі тыя моманты, калі мяне кідалі ў карцэр на некалькі дзён — бо тэрмін гэтага пакараньня быў вызначаны і я ведаў, колькі мушу пратрымацца. Што да досведу маіх сяброў, дык я не прыгадваю галадоўкі, якая б дала добры і яўна станоўчы вынік, нават наадварот — або трагедыя, або выйгрыш, які ўсё роўна ня быў варты

WWW.ZHUKIIV.D

стрчанага здароўя.

Прыгадваю, як галадаў Сяргей Кавалёў, патрабуючы лянэньня. Галадоўка скончылася перамогай, але Сяргей займеў пасля праблемы з сэрцам.

Прыгадваю, як Яраслаў Лэсіў, украінскі хлопеч спартыўнага целаскладу, абвясціў галадоўку пасля таго, як яму падкінулі нейкую пігулку і абвінавацілі ў

Яўген Сьвярсьцук — вядомы украінскі літаратуразнавец і паэт, былы дысьыдэнт і палітвязень. Нарадзіўся ў 1928 г. на Валыні. У 1972 г. яго абвінавацілі паводле арт. 62 КК УССР за тое, што пісаў эсэ, якія друкаваліся за мяжой, а таксама перадаваліся па радыё «Свабода». Атрымаў сем гадоў строгага рэжыму і пяць гадоў высылкі. Сядзеў у Пермскіх лягерах, у сумна вядомай 36-й зоне, празь якую прайшлі многія дысьыдэнты, пасля — у высылцы ў Забайкальі.

Цяпер Яўген Сьвярсьцук — прэзыдэнт украінскага ПЭН-клубу.

Гаварыць пра галадоўку, зыходзячы з рацыянальных меркаваньняў, вельмі цяжка. Гэта маральны выбар. Але чалавек з абвостраным пачуцьцём уласнай годнасьці ня можа зрабіць інакш.

Нават у выгананні я мусіў аднойчы абвясціць галадоўку, бо было груба парушана маё права на адпачываньне. І я тады дамогся свайго, бо быў сябрам ПЭН-клубу і ўлада не захацелі міжнароднага рэагаваньня. Яны не заўжылі рэагаваньня на галадоўкі канкрэтнымі дзеяньнямі, але няўняўна маральныя саступкі пасля галадавак адчуваліся заўсёды. Гэтыя людзі бачылі маральны выбар, супраціў, які дужа кантраставаў зь іх асыродздым, і заўжылі рэагаваньня на яго насыражана і нават спужана.

Запісаў Алесь Кудрыцкі

СЬЦІСЛА

Палякаў прасуюць

У дзяржаўных выданьнях Беларускай рэспублікі «Кобрынскі веснік», «Сельская праўда» (Жабінка) на пачатку чэрвеня зьявіліся ананімныя артыкулы, у якіх сьцьвярджалася, што польскі бок умешваецца ў канфлікт «Саюзу палякаў Беларусі». 10 чэрвеня выйшаў нумар газэты СПБ «Głos znad Niemca», якога не рыхтавала ні рэдакцыя выданьня, ні новае кіраўніцтва арганізацыі. У нумары надрукаваны артыкул былога старшыні Тадэвуша Кручкоўскага і па-расейску рашэньне Мініюсту пра нелегітымнасьць апошняга зьезду СПБ. Галоўны рэдактар газэты Анджэй Пісальнік назваў нумар панакацыяй. Аднак 17 чэрвеня друкарня пачала друкаваць наступны нумар газэты, не рыхтаваны рэдакцыяй. 16 чэрвеня МЗС Польшчы заявіла, што ў сувязі з гэтым спыняе фінасаваньне газэты. Старшыню СПБ Анжэліку Борыс 15 чэрвеня выклікалі ў міліцыю: праваахоўныя органы зацікавіліся фінансамы бокам дзейнасьці СПБ. Таксама Саюзу палякаў не дазволена правядзеньне Купальля 25 чэрвеня.

Гарадзенскага журналіста Андрэя Пачобута 21 чэрвеня даставілі ў міліцыю: скаргу на ягоныя «абразьлівыя публікацыі» напісаў Т. Кручкоўскі. Пачобут адмовіўся даваць паказаньні, пасля чаго яго адпусцілі.

Крымінальныя справы супраць актывістаў

Дэпутат Малааронскага райсавету, праваабаронца і актывіст ПБНФ Уладзімер Малей 3 чэрвеня атрымаў паведамленьне ад дзелу дазнаньня УУС Берасьцейскага аблвыканкаму пра аднаўленьне крымінальнай справы за распаўсюд у інфармацыйным бюлетэні «загадзя лжывых, ганебных вымыслаў пра дзеянні старшыні Маларыцкага райвыканкаму Ляпіча». Справу распачалі ў лютым, але 2 траўня спынілі праз адсутнасьць складу злачынства.

Крымінальную справу супраць праваабаронцы Гары Паганялы, зьвінавачанага ў паклёпе на прэзыдэнта і іншых высокіх службовых асобаў, 16 чэрвеня падоўжылі яшчэ на месяц.

Ліквідацыя

Віцебскі абласны суд 7 чэр-

веня ліквідаваў наваполацкі рэсурсавы цэнтар «Усяслаў Чарадзей» — за адсутнасьць юрыдычнага адрасу.

8 чэрвеня ліквідаваныя філія ГА «Беларуская арганізацыя працоўных жанчын» у Крычаве ды суполка ГА «Таварыства беларускай мовы» ў Шклове: яны ня здолелі знайсці юрадас на нежылым фондзе.

Абараняць права забаронена

Менскі офіс РГА «Беларускі Хэльсынскі камітэт» 8 чэрвеня наведваў супрацоўнік КДБ: яго цікавілі фінансавыя дакумэнты па грантах, якія атрымліваў БХК. 10 чэрвеня Дэпартамент па гуманітарнай дзейнасьці Кіраўніцтва спраў прэзыдэнта забараніў арганізацыі выкарыстоўваць 1000 далаляў дапамогі ад Сусьветнай Фэдрацыі хэльсынскіх камітэтаў, накіраванай на праваабарончую судовую рашэньне, паводле якога БХК ня мае плаціць падаткі з праграмы TACIS.

Штрафы «Народнай волі»

Суд Ленінскага раёну Менску 8 чэрвеня абавязваў газэту «Народная воля» выплаціць кампэнсацыю па 2 млн руб. супрацоўнікам «Беларускалію» Сяргею Катковічу, Ніне Грэчыц і Ніне Фраловой і па 3 млн руб. — жыхарам Клецку Пятру Талайку, Івану Гуцьку і Ірыне Закруце. Подпісы ўсіх іх стаялі пад зваротам ініцыятывы «Воля народу», але яны сьцьвярджаюць, што не падпісаліся пад дакумэнтам. Пазовы Паўла Жышкевіча і Ліліі Лібер былі адхілены судом. 14 чэрвеня суд Ленінскага раёну Менску асудзіў газэту на 100 млн руб. на карысьць старшыні ЛДПБ Сяргея Гайдукевіча. Гаспадарчы суд Менску 17 чэрвеня спыніў працэс супраць газэты паводле пазову Салігорскага дзяржаўнага горна-тэхнічнага тэхнікуму, зазначыўшы, што справа не ў яго кампэтэнцыі. Пазоў тычыўся публікацыі ў «НВ», дзе гаварылася, што 37 навучанцаў тэхнікуму падпісаліся за ініцыятыву «Воля народу».

У Сьветлагорску

У Сьветлагорску 8 чэрвеня міліцыянты затрымалі Сяргея

Сямёнава: у міліцыю ў яго канфіскавалі 10 далаляў ЗША і 100 эўра, а таксама скралі праціпол за распаўсюд друкаванай прадукцыі ад імя незарэгістраванай арганізацыі ці партыі, бо знайшлі ў сумцы налепкі «Трэці шлях».

У Сьветлагорску міліцыянты спрабавалі сарваць сход па вылучэньні дэлегатаў на Кангрэс дэмсілаў 15 чэрвеня, затрыманыя актывісты БНФ Віктар Раманішка і Вадзім Болбас. Падчас аналягічнага сходу ў Маладэчне 17 чэрвеня пажарныя службы прымусілі ўдзельнікаў пакінуць памяшканьне.

У Берасьці

Старшыню Берасьцейскай абласной арганізацыі «Маладэчанская і ягоная сына Андрэя 8 чэрвеня міліцыянты спрабавалі прымушова даставіць у суд: іх вінаваціць у арганізацыі акцыі «Мы памятаем» 7 траўня. Познаў у суд яны не атрымлівалі — толькі тэлефанаваньне.

Са старшынёй Берасьцейскай абласной арганізацыі «Маладэчанская сацыял-дэмакраты» Ганнай Канюс, настаўніцай геаграфіі ў Берасьцейскай СШ №10, адміністрацыя школы 10 чэрвеня не падоўжыла кантракт. За час працы дзясючына ня мела нараканьняў з боку адміністрацыі і бацькоў вучняў.

Берасьцейскі аблвыканкам 14 чэрвеня адмовіў БСДП (НГ) у правядзеньні зьезду на тэрыторыі вобласці: маўляў, гэткае рашэньне не ў кампэтэнцыі аблвыканкаму.

НІСЭПД з базай у Лівне

9 чэрвеня адбылася прэзэнтацыя зарэгістраванага ў Лівне Незалежна інстытуту сацыяльна-эканамічных і прававых дасьледаваньняў (НІСЭПД), які ў красавіку быў ліквідаваны згодна з рашэньнем Вярхоўнага суду Беларусі.

Валакіта з адрасамі

Адміністрацыя Ленінскага раёну Магілёва 9 чэрвеня адмовіла ў рэгістрацыі суполцы Свабоднага прафсаюзу мэталістаў на Магілёўскім заводзе штучнага валакна на падставе таго, што рэгіструючы орган месцыца ў іншым раёне гораду. Не атрымаўшы юрадасу на прадпрыемстве, прафсаюз знайшоў яго па-за межамі заводу.

10 чэрвеня ўправа юстыцыі Гарадзенскага аблвыканкаму

паведаміла пра зьняцьце з рэгістрацыі гарадзкой філіі БСДГ, а таксама суполак Ленінскага і Кастрычніцкага раёнаў Горадні: усё яны былі зарэгістраваныя ў жылым сэктары.

Ператрус палітыка жонак

Беларускія памежнікі 9 чэрвеня амаль пяць гадзін трымалі на мяжы аўтамабіль актывіста АГП Ігара Шынкарыка, у якім ехалі ў санаторы ў Лівну лідэр прадпрыемства руху Анатоль Шумчанка, жонка Міколы Статкевіча Тацяна, жонка Юр'я Хадыкі Валянціна, маці Вячаслава Сіўчыка Галіна і актывістка АГП з Бабруйску Ірына Качан. Быў праведзены асабісты надгляд усіх, машыну «ў пошуках кампрамату» абшукалі.

Вакол палітвязьняў

3 Аляксандра Скрабца 10 чэрвеня зьняты абвінавачаньні ў сьудзеле ў братавым «злачынстве». Зь яго зьнялі і падпіску аб нявыезьдзе.

Сям'я палітвязьня Валер'я Леванеўскага 10 чэрвеня атрымала ад яго адрасу пяць лістоў, частка якіх была «адцензураваная»: у кожным бракавала па 3—4 аркушы. У адным лісьце вязень паведаміў, што мясцовы «аўтарытэт» пагражаў забіць яго за тое, што Леванеўскі піша скаргі на тэрэмнае начальства. 15 чэрвеня Леванеўскі прыпыніў галадоўку, бо ў яго пачаліся праблемы з здароўем. 21 чэрвеня Леванеўскі ў выніку галадоўкі патрапіў у шпіталь Івацэвіцкай калёніі.

Разгляд касацыйнай скаргі Паўла Сьвярсьцук адбудзецца 28 чэрвеня ў 10.00 у Менскім гарадзкім судзе (вул. Дуніна-Марцінкевіча, 1).

Прысуд Клімаву

Экс-дэпутату Андрэю Клімаву 10 чэрвеня прысудзілі 1,5 году абмежаваньня волі за арганізацыю несанкцыянаванай масавай акцыі 25 сакавіка. 3-падытэры яго вызвалілі ў залі суду, прызначыўшы падпіску аб нявыезьдзе. 14 чэрвеня Клімаў падаў касацыйнаю скаргу.

Пратэсты супраць перайменаваньняў

Менскія гарадзкія ўлады не дазволілі правесці 13 чэрвеня ў парку 50-годзьдзя Кастрычніка сход ініцыятыўнай групы,

якая мяркуе зладзіць рэфэрэндум па перайменаванні менскіх праспэктаў. Адмова абгрунтаваная тым, што была няправільна аформленая заяўка, не ўказаная мэта сходу і колькасьць удзельнікаў, а таксама не акрэсленыя захады дзеля бяспекі грамадзян.

Толькі 10 хвілін працягвалася 9 чэрвеня ў Менску акцыя супраць перайменаваньня праспэктў Скарыны. У раёне Акадэміі навук пікетуюцца з праспэктў выцеснілі амапаўцы.

На журфаку

Студэнтам-завочнікам Факультэту журналістыкі БДУ Валер'ю Руселіку і Ганьне Кавалёвай, якія падпісаліся ў абарону свайго калегі з «Народнай Волі» Вольгі Класкоўскай, выкладчык Алег Слукца, экс-дарадца прэзыдэнта, паставіў на экзамене па прадмеце «Гісторыя беларускай журналістыкі першай паловы ХХ ст.» нездэвальняючы азнакі. Сам ён патлумачыў, што прычынай гэтага сталі «непрыгожы почырк» і «нелітаратурныя словы»: жаўнер, габрэйскі й інш. Студэнты падалі скаргі рэктару і міністру адукацыі.

У Бабруйску

На выходных 11—12 чэрвеня невядомыя абрабавалі бабруйскі офіс незарэгістраванага праваабарончага цэнтру «Вясна» — вынеслі нават абагравальнік і бел-чырвона-белы сьцяг.

Бабруйчанка Любоў Санкевіч з 13 чэрвеня пачала акцыю пратэсту на плошчы Бангалор у Менску: да 4 ліпеня яна ладзіць пікеты, патрабуючы прыёму ў прэзыдэнта. Жанчына лічыць, што яе незаконна зьвольнілі з Бабруйскага заводу трактарных дэталляў і аграгатаў. Л. Санкевіч абвясціла галадоўку на знак пратэсту.

У Гомелі

У прыватны дом гомельскага палітыка Віктара Карнькені 11 чэрвеня ўварваліся пяць афіцэраў міліцыі: яны паведамілі, што нібыта маюць ананімны сыгнал пра згвалтаваньне ў доме.

Гомельскі абласны суд 14 чэрвеня адмовіў у пазове да старшыні гарвыканкаму 246 жыхарам гораду: яны пратэстуюць супраць незаконнага, на іх думку, будаўніцтва аўтапрайкі каля жылых дамоў пад

выскавольтнай электралініяй. Калегія суду палічыла пазоў няправільна аформленым.

Эўразьвяз падтрымлівае Сьвярынца

14 чэрвеня Эўразьвяз прыняў афіцыйную заяву, у якой заклікаў беларускі ўладу выпусьціць на волю палітзьняволеных. Праваабарончая арганізацыя «Міжнародная амністыя» 15 чэрвеня абвясціла Міколу Статкевіча, Паўла Сьвярынца і Андрэя Клімава вязьнямі сумленьня.

Помста газэтам

Рэдакцыя недзяржаўнай газэты «Вітэбскі курьер» 15 чэрвеня атрымала загад пакінуць арандаванае памяшканьне, хаця мае дамову арэнды да канца лістапада. Напярэдадні, 14 чэрвеня, у Осла адбылася цырымонія ўручэньня прэміі імя Гэрда Буцэрыюса «Маладая прэса Ўсходняй Эўропы-2005», якую атрымалі «Вітэбскі курьер» і кампанія Бела-ПАН.

Рэдактар газэты «День» Мікола Маркевіч атрымаў 20 чэрвеня адмову ад Менгарвыканкаму: чыноўнікі адмаўляюцца прызнаць дамову пра арэнду памяшканьня ў Доме палякаў у Менску, якую выдавец падпісаў для рэгістрацыі юрадасу.

У Барысаве

У Барысаве 16 чэрвеня суд аштрафаваў галоўнага рэдактара газэты «Барысавскія навіны» Анатоля Букаса на 40 базавых велічынь і пастанавіў выплаціць 3 млн руб. рэдактары газэты Барысавскага гарвыканкаму «Адзінства» Веры Пятасевіч, якая палічыла сьёбе абражанай у газэтнай публікацыі.

3 працоўнага месца забралі 16 чэрвеня ў пастаронак актывіста незарэгістраванай арганізацыі «Зубр» Алесь Моніча з Барысава. Падставай стала рэпліка на інтэрнэт-форуме, дзе нібыта быў паклёп на прэзыдэнта. Сам Моніч — адміністратар аднаго з гарадзкіх інтэрнэт-рэсурсаў.

У Асіповічах

Асіповіцкая суполка ТБМ 16 чэрвеня ўлады дазволілі зарэгістраваць юрыдычны адрас у прыватным доме аднаго з актывістаў.

АШ

Віцебск славянскі

Віцебск рыхтуецца да «Славянскага базару» (15—21 ліпеня). Сьпіс краін-удзельніц сёлета папоўніўся Азэрбайджанам, Армэніяй, Ліванам, Пуэрта-Рыка, Сынгапурам, Турцыяй ды некаторымі іншымі «славянскімі» краінамі. Ад Беларусі ўдзел бяруць Гюнэш Абасава і Паліна Смолава. Колькасьць удзельнікаў конкурсу маладых выканаўцаў яшчэ ня вызначана. Жорсткае абмежаваньне тлумачыцца тым, што сёлета арганізатары адмовіліся праводзіць адборачны паўфінал, бо ён «траўмуе канкурсантаў». Віцебчукі ставяцца да «базару» па-рознаму. Хто заглядвае ў скарбонку, каб падлічыць, ці хопіць грошай на якуюсь імпрэзу. Хто загадзя купляе квіток на цягнік, каб зьехаць у ліпені ў вёску. Большыня гараджан усьцешана: да мерапрыемства ўлады абяцаюць адкрыць рэканструяваны Кіраўскі мост ды адрамантаваную філярмонію. Бо месцічы ўжо згаладаліся па сымфанічнай музыцы. І ніякі «фэстываль мастацтваў» гэтай прагі і голаду не спатольць — хаця б па прычыне свайго «базарнага» фармату.

Зьміцер Зьвіцкі, Віцебск

Сын свайго часу

25 чэрвеня спаўняецца 100 гадоў з дня нараджэньня Пётруся Броўкі. Юбілей адзначылі ў Полацку сьціплай літаратурнай імпрэзай у гарадзкой бібліятэцы, а «Белпошта» выдала паштоўку. Брытанскі дасьледчык Арнолд Макмілін даў яму жорсткую характарыстыку: «У лепшым выпадку апаратчык, у горшым — літаратурны жандар». Іншай думкі трымаецца Рыгор Барадулін: «Пятрусь Броўка быў сынам свайго часу. Але не такім адыёзным, як яго часам успамінаюць. Любіў жарт, высьля размовы, сам сябе як помнік не насіў». Броўка напісаў нямала цудоўных вершаў — згадаць хаця б «Пахне чабор» і «Александрына».

Вішнеўскі ў Полацку

У Полацкай мастацкай галерэі адкрылася выстава графікі Ўладзімера Вішнеўскага. На вэрнісаж прысхаў аўтар. На выставе можна пабачыць самыя вядомыя творы мастака — сэрыі афортаў «Птушкаловы», «Дзяды», «Апошні палюнічы», працы, прысьвечаныя Міцкевічу, Дастаеўскаму, Быкаву, Караткевічу, ілюстрацыі да кнігі «Вянок беларускіх народных песень», «Палата кнігапісная».

Алесь Аркуш, Полацк

Тры сьвятары

11 чэрвеня ў Росіцы (Дрысеншчына) у касцёле Сьвятой Тройцы адбылося пасьвячэньне ў сьвятары трох выпускнікоў духоўнай сэмінарыі айцоў-марыянаў пры Люблінскім каталіцкім унівэрсытэце — Андрэя Сідаровіча, Аляксандра

ЯК ПРАВІЛЬНА КУМІЦЦА. Пры канцы фальклёрнага фэстывалю «Зьвіняць цымбалы і гармонік», што прайшоў у Паставахмінулымі выходнымі, арганізатары прапанавалі артыстам пагуляць у любімую начальніцкую гульні ўсім часоў і народаў: пакуміцца. Удзельнікі мяняліся вянкамі, стоячы ў яшчэ адным вялізным вянку. Пасьля адтуль стрэліў фаервэрк. Колькі ў гэтым рытуале беларускага, колькі гавайскага, колькі фантазіі арганізатараў — застанецца на сумленьні апошніх.

Шамрыцкага і Аляксандра Жарнасека. У цырымоніі бралі ўдзел каталіцыя і ўніяцкія сьвятары, а таксама госьці — сваякі і сябры трох новых клерыкаў. Дарэчы, Аляксандар Жарнасек — сын наваполацкай пісьменьніцы, рэдактаркі каталіцкага дзіцячага часопісу «Маленькі рыцар беззаганьня» Ірыны Жарнасек.

Васіль Кроква, Полацк

Дзядзьку Рыгор у Горадні

Рыгора Барадуліна ў Горадню 4—5 чэрвеня запрасіў старшыня мясцовага аб'яднаньня вэтэранаў вайны, працы і ўзброеных сіл Мікалай Мельнікаў. Таксама сп.Мельнікаў зьбірае матэрыялы з жыцьця і творчасці Быкава, мае ідэю стварыць музэй яго імя. Ужо сабраны багата фатаздымкаў, уласных рэчаў пісьменьніка, экспанаты зь Менску даслала ўдава Быкава спн. Ірына. Трэба было бачыць, як Барадулін углядаўся ў фатаздымкі з выявай Быкава. Іх зьнітвала ня толькі родная віцебская старана, але і тоснасьць думак, падабенства ў ацэньцы літаратурных варункаў, грамадзка-палітычных падзей... Затым у музэй Максіма Багдановіча адбылася сустрэча з асобамі, якія ведалі сп.Васіля, — Аляксеем Пяткевічам, Юркам Голубам, Інай Карпюк. Пра Быкава нямала сказана ў друку, выдадзена шмат кніг. Але гарадзенскі пэрыяд жыцьця патрабуе далейшага вывучэньня, усё ж чвэрць стагодзьдзя ён жыў у горадзе над Нёманам.

Антон Лабовіч, Горадня

Туляцца шапікі-палаткі да Ільліча

Шапікаў два — абапал помніка Леніну, які перанеслі з цэнтральнай плошчы Слуцку на

процлеглы бок вуліцы, амаль упрытык да Дому дзіцячай творчасці. Шапікі яркачырвоныя, з кідкімі белымі літарамі «Кока-кола». Гандлююць у іх прадуктамі, садавіной і напоямі. Поруч шарэ мэталічны, з пляскатым дахам вагон, дзе месціцца штаб па падрыхтоўцы гораду да «Дажынак-2005». І шапікі колеры бальшавіцкага сьцяга, і сталёвы вагон-штаб, на думку мясцовай улады, не псуюць пэйзажу вакол Ільліча. А вось адносінны да індывідуальных прадпрымальнікаў грунтуецца на прынцыпе «далей ад вачэй». У абсягу добрага кілямэтра адсюль прыбраны ўсе недзяржаўныя гандлёвыя кропкі, прыватныя майстэрні. Каля сотні прадаўцоў і майстроў дробных бытавых паслуг страцілі працу, а бюджэт гораду да канца году недаатрымае каля 500 мільёнаў рублёў. Ёсьць над чым задумацца новай уладзе Слуцку, якая ўсталявалася пасьля аб'яднаньня гораду з раёнам у адну адміністрацыйную адзінку.

Настальгія па «лініі Сталіна»

Дзяржаўныя СМІ напрыканцы 60-х угодкаў перамогі над гітлераўскай Нямеччынай нямала пастараліся раструбіць на ўсю краіну пра так званую «лінію Сталіна» — ланцуг жалезабэтонных дотаў-мураў уздоўж старой мяжы СССР з Польшчай. З гэтай нагоды пад Заслаўе выслалі са Слуцку ўзвод вайскоўцаў 307-й асобнай чыгуначнай брыгады, якія некалькі дзён займаліся правядзеньнем рэстаўрацыйных работ. Пасьля ўзвод перакінулі на будаўніцтва новага гмаху Нацыянальнай бібліятэкі. Так практыкавалася і ў часы «разьвітога сацыялізму» ў хрушчоўска-брэжнеўскую

эпоху, калі вайскоўцаў кідалі то на асваеньне цаліны, то на іншыя будоўлі камунізму.

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Бабры ў Вялейцы

У вёсцы Гліннае, што пад Вялейкай, бабровая сям'я абжыла старыцу. Колісь тут праходзіла асноўнае рэчышча Вяльлі, але цяпер ад рэчкі засталася толькі крывое возера. Ручай, які выцякае са старычнага возера, і перагарадзілі грызуны. Прычым іх пляціна пабудавана ўсяго за некалькі мэтраў ад сьцяжынкі, што вядзе на чыгуначны мост. Але баброў гэта мала турбуе, маладых дрэцаў тут шмат, так што кармавой базай бабровая сямейка забясьпечана надоўга.

Паводле «Рэгіянальнай газеты»

Горацкія падманы

У Горацкім раёне пачасьціліся выпадкі падману пажылых людзей махлярамі. Яны прапануюць размяняць буйныя купоры ці памянць грошы ў сувязі зь нібыта будучай рэфармай. Калі раней злачынцы гаспадарылі ў вёсцы, дык цяпер такія выпадкі зафіксаваны ў райцэнтры. Нядаўна проста каля паштамту грошай пазбавіўся месціч, што атрымаў пэнсію і скарыстаўся «паслугай» незнаёмца.

Эдуард Брокараў, Горкі

Скралі сьцяг

У выхадныя абрававалі офіс бабруйскага аддзяленьня незарэгістраванай праваабарончай арганізацыі «Вясна». З памяшканьня вынеслі 10 крэсел, тэлефон, чайнік, аб'ягравальнік, зьнялі жалюзі і нават бел-чырвона-белы сьцяг. Прадстаўнікі праваахоўных органаў

маркуюць, што злачынцаў трэба шукаць сярод «сваіх».

Паводле «Харты'97»

Рабунак пэнсіянэраў і міліцыянэраў у Баранавічах

Што б ні казалі дзяржаўныя чыноўнікі, але самымі неабароненымі ў нас застаюцца пэнсіянэры, прычым ня толькі ў сацыяльнай сфэры, але і ў прасторы інфармацыйнай. З чаго і карыстаюцца розныя прайдзісьветы. У Баранавічах да адной старой прыйшла кабета, сказала, што зь дзяржарганізацыі, і запатрабавала аплаціць нейкія новыя паслугі. У пэнсіянэркі грошай з сабой не было, таму яны пайшлі ў ашчадную касу. Тамака бабулька зьняла ўсе свае грошы — 1 млн 200 тыс. руб., што адклала на пахаваньне. Усе грошы забрала кабета і зьнікла. За два дні перад гэтым да іншай бабулі завіталі нібы з БТІ і прапанавалі перарабіць дакумэнты на хату. Тая паверыла «добрым людзям» і аддала 300 тысяч. Акрамя старых у Баранавічах церпяць ад злачынцаў і міліцыянты. За два тыдні на іх учынены два напады! У супрацоўнікаў органаў у цывільным вырываюць барсэткі і ўцякаюць. Аднак дзякуючы апэратыўнасьці міліцыянтаў, а магчыма, і салідарнасьці, рабаўнікоў ловаць празь некалькі хвілін. У барсэтках, дарэчы, ляжаць то Крымінальны кодэкс, то нейкія міліцэйскія паперы. Чаму толькі злачынцы трапляюць на супрацоўнікаў МУС — ці то адмыслова, бо лічаць іх багатымі, ці то проста іх зашмат у нас стала — кожны другі мае нейкія пагоны?

Руслан Равяка, Баранавічы

У своеасаблівым «падзеле працы», які склаўся ў дасьледчыкаў гісторыі ВКЛ, супрацоўнікі Віленскага ўнівэрсытэту займаюць гісторыка-прававую нішу — менавіта пры гэтым унівэрсытэце створана працоўная група «Літоўскія статуты і Літоўская Мэтрыка». І срод кніг Мэтрыкі ВКЛ Віленскі ўнівэрсытэт выдае якраз Судовыя кнігі. Чарговая публікацыя групы — новае шыкоўнае расейскамоўнае выданьне Статуту 1529 г. Кніга зьмяшчае акадэмічны тэкст Статуту на старабеларускай мове (з адзінкамі ўсіх розначытаньняў ва ўсіх сямі сьпісах XVI ст.) і пераклад тэксту на сучасную расейскую. Упершыню зроблены шырокі камэнтар усіх трынаццаці разьдзелаў Статуту і большасьці яго артыкулаў (разам 282). У выданьні таксама публікуюцца старабеларуска-расейска-лацінскі слоўнік. Гэтая публікацыя стала 14-м па ліку выданьнем Першага Статуту ВКЛ. Але кніга адметная толькі сваім акадэмічным статусам, але і той палемічнасьцю, якую прыўнеслі яе выдаўцы.

Хто аўтар?

На пачатку XIX ст. у гістарыяграфіі замацавалася меркаваньне, што галоўным кадыфікатарам і кіраўніком працэсу падрыхтоўкі

дазволіла б захаваць раўнапраўныя ўнітарныя дачыненні з Каронай. Але добраамерныя ідэі аказаліся ілюзійнай. Манарх празь дзесяць гадоў пасля сьмерці А.Гаштаўта зноў стаў супольным, хутка стала супольнай і дзяржава, у якой умацавалася так званая шляхецкая дэмакратыя, якой у мэмарыялах каралева Боне разлуча не прымаў А.Гаштаўт.

Як называць?

У кнізе зроблены падрабязны аналіз гісторыі дасьледаваньня Статуту 1529 г. Пры гэтым аўтары тэксту палемізуюць з замацаванай у беларускай гістарыяграфіі практыкай называць помнікі за-

Літоўскія аўтары настойваюць на ўжываньні тэрміну «старабеларуская мова» для мовы Статуту.

канадаўства ВКЛ не «Літоўскімі Статутамі», а «Статутамі ВКЛ». Ужо менскае выданьне 1960 г. мела такую назву. Пазьней гэту пазыцыю абгрунтаваў гісторык права Язэп Юхо, спасылаючыся на пасярэдна на крыніцы: Статут 1529 г. меў тытульную назву «Права пісанья...», а Статуты

на ўжываньні тэрміну «старабеларуская мова». У крыніцах XVI—XVII ст., а таксама ў Статутах 1566 г. і 1588 г. гэтая мова называецца «руская». Дарэвалюцыйныя расейскія аўтары называлі яе «русской», што, на думку выдаўцоў Статуту, заблытвае праблему, бо «нараджае алюзію на пісьменнасьць Маскоўскай дзяржавы XVI ст. Між тым, у той час гэта былі ўжо зусім розныя мовы».

Рознымі гэтыя мовы ўспрымалі і сучасьнікі. У маскоўскіх прыказах дакумэнты на старабеларускай мове, што паступалі з ВКЛ, вызначаліся як напісаныя «па літоўску». У сучасную літоўскую гістарыяграфію зь міжваеннага пэрыяду вяртаецца азначэньне «gudų». Дасьледчыкі зь Віленскага ўнівэрсытэту ў пэўнай меры прызнаюць яго прымальным, але менавіта для літаратуры на літоўскай мове, бо толькі ў гэтай мове эпохі Статутаў існавала такое акрэсьленьне русінаў ВКЛ. Але названая дэфініцыя «не перакладаецца на іншыя мовы, а калі і перакладаецца, то тым жа тэрмінам «беларусы—беларускі». Такім чынам, застаецца найбольш прымальнай, хоць і ўмоўнай, назва мовы — старабеларуская. Яна апраўданая этналягічна як назва мовы, што прыйшла з тэрыторыі сучаснай Беларусі...» Адзначым,

ВКЛ называлі ліцьвінамі, так і імя готаў пашырлася на ўвесь саюз плямёнаў остготаў. Але ў 375 г. гоцкае квазідзяржаўнае ўтварэньне Германарыха было літаральна зьмецена ордамі гунаў, якія рушылі далей у Эўропу. Адступілі таксама готы, але іх сляды — архэалягічныя помнікі пад Берасьцем ды назва народу — засталіся на нашай зямлі. Варта дадаць, што готы — гэта лацінская назва (Gothi), самі яны сябе звалі Gutans, Gytos. Вось адкуль «гуды» ў літоўскай мове.

Гэта даволі лягчінная і прывабная для беларусаў вэрсія, якая ўскрывае архаічныя пласты народнай сьвядомасьці. Але ў свой час мяне заінтрыгавала адмоўнае стаўленьне Зянона Пазыняка да называньня ў літоўскай мове беларусаў гудамі. Для Пазыняка, як ён заяўляў публічна, гэта было сынонімам адсталасьці і забітасьці. Вось і цяпер мы чытаем ва ўступе да выданьня Статуту 1529 г. пра «крыху гратэскавы сэнс» тэрміну «гуды». І сапраўды, сучаснае літоўскае «gūdas» перакладаецца як «жудасны». Так, жахлівы, але ж не адсталы.

Непарыўная павязь

І апошні сюжэт з гісторыкалінгвістычнай дыскусіі, які ты-

рызмы патрабуюць адмысловага тлумачэньня. Старабеларуская мова мела традыцыйна-кансэрватыўную графіка-артаграфічную сыстэму, празь якую жывое вымаўленьне відавочна праяўлялася з пэўнай ступенню ўмоўнасьці. Як толькі зьяўляліся тэксты на старабеларускай мове, але ў іншай графічнай сыстэме (лацінскай ці арабска-татарскай), то беларускае гучаньне брала сваё. Калі праз паўтара стагодзьдзя афіцыйнага неўжываньня і забыцьця старабеларускай мовы шляхецкія дэмакраты ў другой палове XIX ст. пачалі нелегальна ствараць новую літаратурную норму, яны абпіраліся ўжо пераважна на жывое гучаньне розных дыялектаў і пісалі свае творы лацінкай, якая мела традыцыйны перадачы жывога вымаўленьня. Так што на нейкім этапе ў першай чвэрці XX ст. узнікла нават патрэба транслітараваньня пачынальнікаў новай беларускай літаратуры з лацінкі на кірыліцу. Адпаведна ды графікаграфічная літаратура ўзнікла ў пач. XX ст. таксама на дыялектнай аснове пры імкненьні перадачы знакамі кірылічнага альфабэту жывых гукаў. Менавіта таму ўзнікла, напрыклад, такая літара, як «ў» (у нескладовай), якая так бянгэжыць неабазнаных у беларускай мове. Непрызнаньне гістарычных формаў

Пра акадэмічны тэкст і гратэск гудаў

Валиконите И.,
Гудавичюс Ю.,
Лазутка С.
Первый
Литовский
Статут
(1529 г.). —
Вильнюс: Марги
Раштай, 2004.
522 с., ил.

Статуту быў канцлер Альбрэхт Гаштаўт, якога яшчэ называлі кіраўніком «літоўскае партыі» ў ВКЛ. Паводле ўкладальнікаў выданьня, аўтары першай рэдакцыі Статуту — Мікалай і Ян Радзівілы. Паміж дзьвюма слаўнымі фаміліямі ВКЛ пралягла паласа непаразуменьня і нянавісьці. А.Гаштаўт, стаўшы канцлерам і фактычна кіраўніком дзяржавы, тарпэдаваў першую рэдакцыю, прынятую ў 1522 г. на Віленскім сойме, і цягам сямі гадоў стараўся так перарабіць тэкст, каб аддаць поўнаму забыцьцю першых яго творцаў. Гэта яму ўдалося.

Менавіта ў артыкулах першага Статуту знайшоў найбольш поўнае адлюстраваньне філязофскі і дзяржаўна-палітычны сьветапогляд Гаштаўта як ідэоляга ды практыка правахоўнай станавай манархіі самабытнага Вялікага княства Літоўскага з асобным манархам, але той жа каралеўскай фаміліі, што і ў Польшчы. Гэта

1566 г. і 1588 г. — «Статут Вялікага Князьства Літоўскага...».

Падаецца, што ў далейшых развагах накіонт гэтага Я.Юхо зрабіў толькі адну памылку — ён супрацьпаставіў тэрмін «Статут ВКЛ» назьве «Літоўскі Статут», а трэба было проста заставацца на пазыцыі саманазвы. Літоўскія аўтары з такой назвай Статутаў ВКЛ ня згодныя і спасылаюцца на гісторыяграфічную традыцыю: «...беларускія савецкія гісторыкі зрабілі такое «сэнсацыйнае адкрыцьцё». Вядома ж... і іншыя ня менш заслужаныя дасьледчыкі літоўскіх статутаў бачылі гэта, але бачылі і іншае, да таго ж [яны] валодалі пэўнай сьціпласьцю і паважалі ўтвораную ў гістарычнай навуцы традыцыю». Як бачым, дыскусія набыла эмацыйную афарбоўку.

Зноў пра мову

Таксама палемічна арганізаваны разьдзел выданьня пра мову Статуту. Тут аўтары настойваюць

што дасьледчыкі Віленскага ўнівэрсытэту адзіныя, хто ў сучаснай Літве паслугуваецца гэтым акрэсьленьнем, бо іншыя актыўна выкарыстоўваюць тэрміналягічныя сурогаты накшталт «славянскі канцылярыскі» альбо «інтэрдэдыялект пісьменства ВКЛ».

Жудасныя гуды

Усё ж не магу не пракамэнтаваць ужываньня тэрміну «гуды» для пазначэньня беларусаў. Сярод сучасных літоўскіх лінгвістаў пашырана меркаваньне, што слова «гуды», хутчэй за ўсё, паходзіць ад найменьня «готы». Гэта надта даўняя гісторыя, значна больш старажытная за часы Вялікага Княства Літоўскага. Бо мяркуецца, што ў эпоху Вялікага перасяленьня народаў готы ўключылі ў сваю арбіту славянскія плямёны, якія жылі на паўднёвым захадзе сучаснай Беларусі, на Палесьсі, ды былі суседзьмі балтаў. Як значна пазьней усіх жыхароў

чыцца вызначэньня суадноснаў паміж старабеларускай і сучаснай беларускай літаратурнай мовамі. Яшчэ ў рэцэнзіі на беларускае выданьне Статуту 1588 г. (Менск, 1989) С.Лазутка зазначыў, што мова Статутаў і сучасная беларуская мова — «гэта дзьве розныя мовы, больш за тое... першая значна бліжэйшая да сучаснай расейскай мовы, чым да беларускай. І таму пераклад тэксту Статуту на расейскую мову і ўкладаньне пашыраных уведзінаў ды камэнтараў толькі на беларускай мове, менш зразумелай для чытача, які ведае расейскую мову, выглядае парадаксальна». Рэцэнзэнт назваў такія прыячынны публікацыі «моўнай эклектыкай».

Відавочна, чарговы раз розьніца ў графічных абалонках моваў строіць жарты з дасьледчыкаў. Старабеларуская мова па лексычным складзе вельмі блізкая да сучаснай літаратурнай беларускай мовы, але спецыяльныя тэрміны (у тым ліку юрыдычныя) ды гіста-

існаваньня мовы і забыцьцё на прыячынны эвалюцыйны жывы моваў выдзе да разрыву павязі паміж старабеларускай і сучаснай беларускай літаратурнай мовамі.

Ці ня выйдзе так, што дыялэг паміж літоўскай і беларускай гістарыяграфіямі, калі можна казаць пра гэта абагульнена, спыніцца на вызначэньні дэфініцыі, а іншыя праблемы апынуцца на пэрыфэрыі гісторыяграфічнай дыскусіі? Відавочна, усё да таго ідзе.

На гэтым тле новае выданьне сьведчыць, што крыніцазнаўчы і архэаграфічны ўзровень апрацоўкі тэксту Першага Статуту ВКЛ дасьледчыкамі Віленскага ўнівэрсытэту застанецца на доўгі час непераўзыходным з боку іншых гісторыкаў. Калі вы ня проста цікавіцеся гісторыяй ВКЛ, а займаецеся ёй, кнігу варта набыць. У Беларусі яна прадаецца толькі ў адным месцы — у менскай «Акадэмічнай». Кошт немалы — 138 тыс. рублёў. Але кніга таго варта.

Алег Дзярновіч

НОВАЯ ВЫДАНЬНІ, ДАСЛАНЬЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Annus Albaruthenicis = Год Беларускі: Poetica, prosa, critics. — Krynki: Villa Sokrates. 2004, 2005.

Belarusian Review. Spring 2005. Volume 17, No. 1. Ільлючч, Мікалай. *Дзе жыве душа...*: Вершы. Замалёўкі. — Лунінец, 2004. — 32 с. — (Альманах «Лунінецкая муза», № 15).

Лазутка, Станіслаў. Леў Сапега (жыцьцё, дзяржаўна-дзейнасьць, палітычныя і філязофскія погляды): Маннаграфія / Пер. зь літ. В.Люкевіча; Пад рэд. Я.Іванова. — Магілёў: ГА МТ «Брама», 2004. — 104 с. — («Край = Kraj») 1—2 (13—14) 2004).

Матусэвіч, Ганна. Сучасныя арыгінальны Ліцьвінскі

слоўнічак. — Койданаў, 2005. — 12 с.

Паміж: Альманах адзяленьня філязофіі і літаратуры Беларускага Калегіюму. — Менск, 2005. — 170 с., 299 ас.

Тэма нумару — «Застацца жывым». У альманаху зьмяшчаюцца творы навучэнцаў і выпускнікоў БК, а таксама гутарка

зь Ляонам Баршчэўскім «Прысьцьце Літаратара», пераклады твораў Ч.Мілаша, Ш.Бадлера, М.Уэльбэка, Б.Шульца, Л.Вітгенштайна. У часопісе друкуецца цудоўная проза Андруса Белавокага, маладога журналіста і пісьменьніка, што загінуп у 22 гады.

Трэнас, Вера. Цуд канфіскаванага дзяцінства. —

Менск: Логвінаў, 2005. — 94 с., 200 ас.

У кнігу ўвайшлі вершы паэтки за 1999—2004 г.

Демаркацыя западной граніцы Російскай імперыі / Авт.-сост.: А.Лукашэвіч, Н.Заікин; Под общ. ред. А.Павловскаго. — Минск: Харвест, 2005. — 176 с. **Иезуиты в Полоцке**

1580—1820 гг. В 2 ч. Ч. 1 / Сост., примеч. и вступ. ст. Л. Данько, А. Судник. — Полоцк: Издатель А. Судник, 2005. — 40 с. — (Наследие Полоцкой земли; Вып. 2).

Перекрёстки: Журнал исследований восточноевропейского пограничья. 2005. № 3—4. **Czasopis.** 2005. №№ 3, 4, 5. **Падрыхтаваў A.Dz.**

Герой і вораг Расеі

Васіля Адрыянава ў Калінінградзе ведае кожны. Адны лічаць яго палітычным фанатыкам і ворагам Расеі, другія — дальнабачным і пасьпяховым моладзевым лідэрам, будучым прэзыдэнтам самастойнай Усходняй Прусіі. Адрыянаў з тых людзей, для якіх палітыка — гэта ўсё. Ужо ў 16 год ён стаў заснавальнікам палітычнай арганізацыі МДР («Моладзь за дэмакратыю і рэформы»), з 18 год браў удзел у выбарах органаў улады на розных узроўнях, у 20 год узяў функцыі каардынатора антывайсковага руху ў Калінінградзкім рэгіёне. Ён упэўнены, што пры яго жыцці Калінінград атрымае незалежнасьць. Кажуць, што ўсё ідзе да гэтага. Піша **Сяргей Будкін**.

Сымпатычныя эліце

Адрыянаў называе сваю арганізацыю элітнай, «бо яна гуртуе вакол сябе залатую моладзь, інтэлектуальную эліту».

У Калінінградзкой вобласці налічваецца пад 200 моладзевых арганізацый (на 215 тысяч маладых людзей), без уліку студэнцкіх прафсаюзаў. МДР — адна з самых актыўных і аўтарытэтных. Арганізацыя сымпатызуе сьпікер рэгіянальнага парламэнту — ён нават «прывеў» у МДР сваю дачку.

Галоўны трэнд у дзейнасці большасці моладзевых арганізацый Калінінградзкага рэгіёну — сэпаратызм. «Нас усіх прыгнятае Масква», — такі агульны настрой маладых калінінградзкіх палітыкаў. Гэтае пытаньне лучыць і левых радыкалаў «нацыянал-бальшавікоў», і правых «эмдэраўцаў» (Адрыянаў кажа: «Я правейшы за Чубайса!»).

Васіль бачыць сваю задачу ў «дэпатрыятызацыі моладзі». Ён мае на ўвазе замену расейскага патрыятызму мясцовым. Дэмілітарызацыя Калінінградзкага рэгіёну — адзін з прыярытэтных кірункаў працы «эмдэраўцаў». А лэзунг арганізацыі — «Галандыя тут і цяпер». Усе разумеюць, што рэгіён ня можа стаць новай Галандыяй у складзе Расеі.

Сэпаратысцкія ідэі ў рэгіёне становяцца ўсё больш папулярнымі.

Галандыя тут і цяпер

У 1999 г. дасьледчы цэнтар «Дэльта-К» правёў апытаньне калінінградзкіх моладзі: тады 20% падтрымалі ідэю незалежнасьці ад Расеі, у 2003 г. іх стала ўжо 40%. Сёлета «Калінінградзкая маніторынгавая група» правяла апытаньне на тую ж тэму, і паводле яго высьветлілася, што 60% моладзі бачыць рэгіён аўтаномным. Адрыянава вынікі ня дзіўляць: «У нас гульня сярод школьнікаў праводзілася ў будынку абласнога парламэнту пад кіраўніцтвам дэпутатаў, у якой дзедзі ўмоўна дзяліліся на тры часткі — «пілёты», «сэпаратысты» і «фэдэралісты». «Пілёты» — у нейкай ступені кампрамісная форма паміж другімі і трэцімі. Калінінград-

ВАСІЛЬ АДРЫЯНАЎ. 28 гадоў. Лідэр зарэгістраванага грамадзкага аб'яднаньня «Моладзь за дэмакратыю і рэформы», сябар сэпаратысцкага руху «Рэспубліка», старшыня Рады па моладзевай палітыцы пры мэры Калінінграду. Мае эканамічную адукацыю, па прафэсіі — журналіст, палітык па пакліканьні. Працаваў у камандзе А.Хлапецага ў кампаніі па выбарах мэра Калінінграду. У выбарах дэпутатаў у дзярждуму працаваў у камандзе М.Тулаева, які цяпер сэнатарам у Радзе Фэдэрацыі.

кія палітыкі-«пілёты» прапануюць шчыльнае супрацоўніцтва з Эўропай пры захаваньні статусу рэгіёну ці ўтварэньня пад юрысдыкцыяй Расеі і Эўропы. Па сутнасьці, яны прапануюць мяккі «сэпаратысцкі» варыянт...»

Недзіцячыя гульні

З фэдэральнымі службамі ў Адрыянава адносіны напружаныя. На некаторых «патрыятычных» сайтах яго прозьвішча фігуруе ў сьпісе «ворагаў Расеі». Адноўчы палітыка моцна зьбілі, і яму прыйшлося праляжаць два

Лэзунг МДР — «Галандыя тут і цяпер». Але ўсе разумеюць, што Каралевеччына ня можа стаць новай Галандыяй у складзе Расеі.

тыдні ў бальніцы. Ваенны камісар Калінінграду Грабеннікаў пагражаў яму пусьціць кулю ў лоб. Далей за пагрозы справа не пайшла. Але сям'ю Адрыянаў заводзіць пакуль не рашаецца. Кажуць, што палітычную дзейнасьць і сямейнае жыццё нельга сумяшчаць.

Цяпер у Калінінградзе актыўна мусіруюцца чуткі пра магчымую падрыхтоўку фэдэральнымі службамі тэракту падчас сустрэчы Пуціна і Шрэдэра на святаваньні 750-годзьдзя Калінінграду. Мэта — зьняславіць такія арганізацыі, як МДР.

«Такія правакацыі сэнсу ня маюць, — кажа Адрыянаў, — мы выступаем за зьмяненне сытуацыі мірным шляхам на ўзор Польшчы-89, Украіны». Васіль верыць прагнозам ЦРУ, што Расея спыніць сваё існаваньне ў 2015 г., калі распадзецца на некалькі аўтаномных абласцей: «Ёсьць усе перадумовы, каб гэта здарылася. Але зьніжэньне імперскіх амбіцый Расеі можа быць рэалізавана толькі па адпадзеньні Беларусі», — разважае Адрыянаў. На яго думку, Беларусь чакаюць зьмены ў 2006 г.

«Нам цікава, як вырашыцца праблема ў вас, хаця б з прагматычных меркаваньняў», — прызнаецца ён. Адрыянаў сапраўды ўважліва сочыць за навінамі зь Беларусі. «Кожнае затрыманьне вашых актывістаў толькі паслабляе рэжым. Лукашэнка гэтага не разумее», — разважае ён. Усім беларусам палітык пажадаў перамагчы сваю боязь: «Менавіта з гэтага пачынаюцца зьмены да лепшага!»

МУШТАРДА

Лёгкія, лёгкія нашы далёкія

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Лёс беларусаў Падляшша важны як знак. Калі сківіцы польскай бюракратыі разжуюць і выплюнуць іх, тады ўсе нашы спадзяваньні на Эўропу марныя.

У Польшчы адзін за адным узнікаюць «камітэты салідарнасьці зь Беларуссю». Зь Беларуссю, бясконца далёкай ад сярэдняга паляка, па вуліцах якой гойсаюць белыя мядзведзі і беларускія шавіністы, з гамэрчым рогатам паядаючы трупы безабаронных палякаў і запіваючы іх бярозавікам.

І ў той жа час у Беластоку працягваецца працэс над сябрамі Праграмнай рады беларускага тыднёвіка «Ніва». Беластоцкія беларусы палякам бліжэйшыя, але й цяжэйшыя. Упарта распускаюцца чуткі, нібыта яны прысвоілі сабе частку ўрадавых датацыяў.

Насамрэч крадзежу або «адкату», як прызнае і пракуратура, не было. Загнаныя ў кут бюракратычнай марудлівасьцю ў выдзяленьні датацыяў, выдаўцы мусілі «расьцягнуць» рэшту грошай на чарговы фінансавы год, замест таго каб спыніць выхад газэты і чакаць рашэньня «зверху». За гэта і паплаціліся.

Дзевяці з адзінаццаці сяброў Праграмнай рады прапанавалі часткова прыпыненне справы з выплатай адносна невялікага штрафу і гадавым выпрабавальным тэрмінам. Такая зьдзелка цалкам укладаецца ў польскае заканадаўства. Але, рызыкаючы страціць значна больш, усе «злачынцы» ад зьдзелкі адмовіліся, настойваючы на поўным апраўданьні ўсіх. Цяпер будзе новы суд.

Як ставіцца да беластоцкай справы польскія палітыкі? Можна было б згуляць «на кантрасьце»: у Беларусі Саюз палякаў дажывае апошнія дні, яго актывісты чакаюць рэпрэсій, пашытых, як добры касцюм, індывідуальна на кожнага, а не прамыслова-аднолькавых, як у Польшчы. Здавалася б, цяпер ідэальны ўмовы стварыць сабе доўгатэрміновую рэпутацыю, правіўшы міласэрнасьць ды скамандаваўшы злосьным сабакам «Фу!». І тады ўжо глядзець на беларускія ўлады з заслужаным пачуцьцём маральнай перавагі. Але выглядае, што польскім уладам бліжэйшая лёгкія вэндэты, «сымэтрычнага адказу», «вока за вока».

Паказальна, аднак, што беларуская дзяржаўна-прапагандысцкая машына не ўхапілася за гэтую справу. Відаць, гэта інстынкт самазахаваньня: хай сабе і палякі, і імперыялісты, але як душаць носьбітаў беларускай мовы і беларускай сьвядомасьці, то робяць «аб'ектыўна карысную» справу. Дзеля гэтага можна часова паступіцца і антыпольскай рыторыкай. Гэтаксама разважаў Сталін, спыніўшы ў 1944 г. наступ на Варшаву, каб даць немцам разграміць польскае нацыянальнае паўстаньне. Значыцца, нашы ўлады сапраўды добра засвоілі ўрокі вайны. Значыцца, яны сапраўды ўмеюць думаць стратэгічна, ня горш за крамлёўскага горца. У адрозьненьне ад нас. Таму яны ўвесь час і перамагаюць.

Лёс беларусаў Падляшша важны як знак. Калі бязлітасныя сківіцы польскай бюракратыі разжуюць і выплюнуць іх, тады ўсе нашы спадзяваньні на Эўропу марныя. Занятая легалізацыяй гомасэксуальных шлюбав, эўтаназіі, цкаваньнем «Нівы», пераносам вытворчасьці ў Кітай (каб свае бэйбусы ня пэчкалі рук аніякай працай), падрыхтоўкай перагаласаваньня рэфэрэндумаў па эўраканстытуцыі аж да «слушнага» выніку, выкрэсьліваньнем з гэтай канстытуцыі ўсялякіх згадак пра хрысьціянства, Эўропа здолее дапамагчы толькі некаторым з нас. Тым, хто запллошчыць вочы на рэальныя праблемы — як беларусаў Польшчы, так і самой Беларусі — і будзе бясконца-бессэнсоўна паўтараць лібэральныя мантры, лісьліва зазіраючы ў вочы заходнім суразмоўнікам.

Піва, Прага і свабода

Для беларуса Прага — горад мары і свабоды, недасяжны ўзор нацыянальнага адраджэння і гістарычнай велічы. Калі з муроў Вышаграду я глядзеў на праскія дахі і абрысы храмаў, не адразу зразумеў, дзе ўжо бачыў гэтую вясёлую чырвань дахоўкі і казачныя шпілі? Ды гэта ж, бадай, карціны Базыля Камарова з выявамі старога Магілёва або Вільні! Так беларускія мастакі ўяўлялі ідэальны горад часоў «залатога веку» ВКЛ. І вось гэты ідэал перад маімі вачыма — з каменю, цэглы і нейкага асаблівага паветра спакою і свабоды.

Лёс Чэхіі шмат у чым падобны да нашага. Але падабенства лёсу не азначае падабенства шляху, і шляхі нашы часта разыходзіліся ў розныя бакі. Панславыянства XIX ст., узнятае як сцяг чэскага будзіцельства, для беларусаў стала тормазам нацыянальнага адраджэння і сродкам ідэйнага прыгнёту з боку расейскага імперыялізму. Чужынскія пруска-аўстрыйскія «абцугі» для чэхаў былі больш літасцівымі, чым для беларусаў «славянскія абдымкі» Польшчы ды Расеі.

Тут, у Празе, амаль 1000 гадоў назапашваліся багацці, напластоўваліся эпохі, стылі, культуры. У нас жа кожнае стагоддзе разбураліся, часам дашчэнтку знішчаліся здабыткі папярэдніх пакаленняў і пачыналася «новае жыццё». А ў выніку мы зноў траплялі ў старое балота бяспамяцтва, нявер'я і прымітыўных рэфлексаў. Шанаванне гісторыі і захаванне культуры (далёка не заўсёды чэскамоўнай) адрозьнівае жыхароў сённяшняй Чэхіі ад беларусаў. А вяршыня гэтага шанавання, яго эпіцэнтар — сама Прага. Для беларуса гэты горад спаталіе смагу эўрапейскай культуры, гістарычнай пераемнасці, утульнасці і дабрабыту. А сёння яшчэ — прагу свабоды і дэмакратыі. І ня толькі таму, што 10 гадоў тут месціцца радыё «Свабода», а ў двары прэзідэнцкага палацу можна спакойна гуляць, не рызыкуючы атрымаць дручком па галаве. Але і таму, што хоць чэх тут сапраўдны, дбайны гаспадар, але ж і той шматмоўны касмапалітычны натоўп, што віруе сёння на вуліцах Прагі, пачуваецца тут вольна і незалежна.

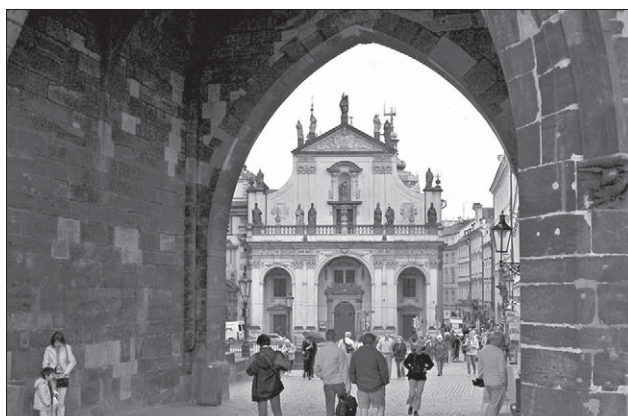
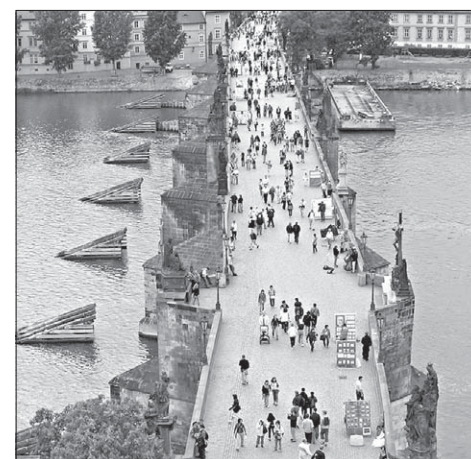
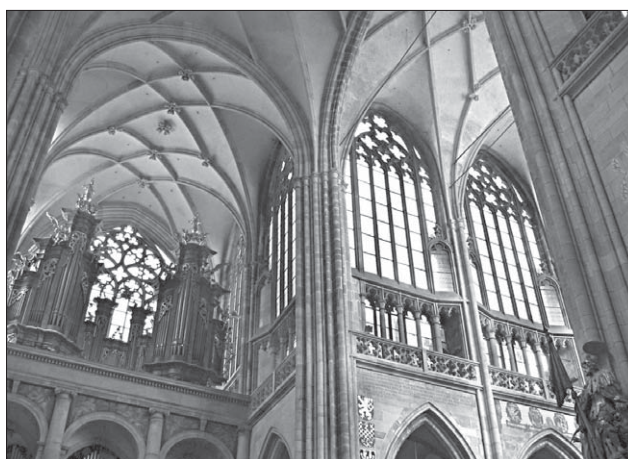
Мо перасычанаць турыстамі і эмігрантамі зь цягам часу і народзіць новыя праблемы, аднак нашаму імперскаму, зашпіленаму на ўсе гузікі савецкага афіцыёзу Менску да іх далёка, як магілёўскаму бровару да плэнскага праздрою. Хоць справа ня ў піве і нават не ў самагонцы (яна тут, мацункам 70%, завецца сьлівовіцай), якую чэхі таксама любяць, але п'юць ня так шмат, як у нас. Справа ў Празе — ці маем мы сапраўдную прагу свабоды, дэмакратыі і прагрэсу? Ці нам дастаткова «бацькавай апекі», заробку ў 250 даляраў і аднакратнага наведання «златай Прагі», каб потым жыць настальгічнымі ўспамінамі аб «нянашай» Эўропе і сваіх няздзейсненых ідэалах.

Васіль Аўраменка, Прага—магілёў

P.S. Я не вялікі аматар і знаўца піва, але мне здалася, што найлепшыя ўзоры беларускага пеннага напою ня так шмат саступаюць чэскім. Мо і сапраўды мы ўжо ня так далёка ад Эўропы, як звыклі думаць, і ня ўсё так кепска з нашым півам і ня зь півам таксама...

Здымкі Арцёма Лявы.

«І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус»

НАДЗЕБАЛІЦКАЯ

Працяг са старонкі 2.

«НН»: Расейская навук пакутуе на аўтаркію?

МН: У гістарычнай навуцы няма абсалютнага імперскага імператыву. Зыходзяць з існавання сучаснай краіны Беларусь і яе гістарыяграфіі. Вядома, ёсць і тэндэнцыі, выпрацаваныя да рэвалюцыі. Але калі прыедзеш у Беларусь, дык убачыш у кнігарнях праваслаўнай літаратуры перавыданыя чарнасоценныя дарэвалюцыйныя кніжачак, якія распальваюць, скажам, варожасць да каталікоў, што было актуальна для муроўскай Расеі XIX ст., але не для сённяшняй.

Жыццё вымагае перамоў

«НН»: Якія становіцца тэндэнцыі цешаць Вас у развіцці беларускай культуры за апошнія гады?

МН: Перадусім развіццё беларускай музыкі, непараўнальна большае, чым гадоў 20 таму, калі былі толькі «Песняры». Паўстала школа жывапісу, не спыняецца дзейнасць «Беларускай энцыклапедыі».

«НН»: А што з негатыву?

МН: На жаль, Беларусь пазбаўленая беларускіх кніг. Менск — гэта горад, за межамі якога пачынаецца Беларусь. Я рэгулярна бываю ў Наваградку — у тамтэйшых крамах няма беларускіх кніжак. Яшчэ на радзё і тэлебачанні працуе мала інтэлігентных людзей, якія рыхтавалі б культурныя праграмы. Даўней да нас прыязджалі беларускія тэлевізійныя, здымалі пра беларускі Пецябург. Раней я нават адбіваўся быць ад іх, каб гэтыя кнігі мне не замулілі, і іншым разам даваў муляж для здымак ці менш каштоўную кнігу. Цяпер проста не прыязджаюць.

«НН»: Такім чынам, у беларускай культуры Вам бракуе...

МН: ...беларускага кіно, тэлебачання, радзё. У літаратуры мне хацелася б мець пераклады, напрыклад, усяго майго любімага Германа Гэсэ. Перакладчыкі ўжо вывеслі асноўныя вехі, асноўных аўтараў пераклалі, але ўсё па адным-двух творах. Але я ня бачу праблемы з тым, што літаратурных часопісаў паменела. На халеры іх шмат? Хай бы лепш яны былі добрыя. Да таго ж, калі знойдзецца чалавек дваццаць энэргічных

хлапцоў, якія захочуць стварыць часопіс, то яны яго створыць! Калі ў Беларусі чалавек сто аматараў літаратуры захочуць прасоўваць нейкі напрамак, выпрацоўць кампазіцыю, дык і грошы знойдуцца, і папера.

Менск завалены муроўскамі кніжкамі

«НН»: Дзе выйсьце для пасьпяховага развіцця нацыянальнай культуры?

МН: Выйсьце ў супольнай працы ўсёй інтэлігенцыі ў адным напрамку, узорам якой можа быць Літва перад I сусветнай вайной, калі яны ўсе выступалі адзіным фронтам. Беларусы ж не змагаюцца калектыўна за свае прырытэты, а сварыцца паміж сабой альбо ўносяць нейкае непаразуменьне паміжсобой. Патрэбная грамадская згода. Асобна падкрэсьлю, што мову ні ў якім разе нельга рабіць палітычным чыньнікам. Сёння ў нас ёсць раскол, у тым ліку і ў правапісе. Прынамсі, для мяне гэты падзел мае вельмі важнае значэнне. Тыя ж летувісы — усе пісалі толькі «Нямунас» і «Вільнюс».

Я адмоўна стаўлюся да існавання двух правапісаў адначасова. Я лічу тарашкевіцу лепшай, але ёсць сыстэма адукацыі, пабудаваная на наркамаўцы, і разбурыць гэтую сыстэму лёгка, а стварыць новую цяжка.

Неабходна супраца з Акадэміяй навук. Якой бы ні была Акадэмія навук Беларусі — гэта Акадэмія Навук. Грамадзкая згодай была б супраца наватараў, якія кажучы ў цэлым правільныя рэчы, разам з усімі астатнімі. Маё арганізацыйнае бачаньне гэтага працэсу — ён павінен ісьці не ў рэвалюцыйных выданьнях, а ў кантакце з Акадэміяй навук.

Калі ёсць дзяржава, дык, якую б яна ні праводзіла палітыку ў сферы нацыянальнай культуры, чыньнікам будзе інтэлігенцыя. Дзяржава павінна рацыянальна арганізоўваць, а інтэлігенцыя — мець здольнасць дамовіцца паміж сабой наконт базавых падстаў. Пакуль гэтага няма, беларусы маюць пэрспектыву паўтарыць лёс лужыцкіх сэрбаў.

І кадэбэшнік беларус, і Лукашэнка беларус, і я беларус. І міліцыянт, і Лукашэнкі, і Пазнякі, і беларусы замежжа — усе

вельмі розныя і жывуць у розных абставінах. Але ўсім можа быць за апору інтэлігенцыя. Адукацыю для сваіх дзяцей, далучэнне да літаратуры, мовы, гісторыі нашай беларускай супольнасці — усё гэта атрымаем толькі праз інтэлігенцыю. А яна мусіць дасягнуць грамадзянскай згоды. Інакш чалавек, які карыстаецца якой хочаш чужой (небеларускай) мовай, атрымае маральнае права называць сябе дзеячам беларускай культуры. Жыццё вымагае грамадзянскай згоды людзей культуры. Жыццё вымагае перамоваў зь іншымі бокам.

«НН»: Грамадзянская згода з цяперашняй уладай?

МН: Я казаў пра грамадзянскую згоду людзей культуры.

«НН»: Але часам іншы бок проста ніяк ня хоча сябе правяць, група па ўнармаваньні правапісу ні перад кім дзвярэі не зачыняла, проста ніхто не прыходзіў...

МН: Падчас кангрэсу я адзін вёў круглы стол беларуска-расейскага супрацоўніцтва, бо дырэктар Інстытуту мовазнаўства, мой сустаршыня, не з'явіўся. І дакладу не працягаў, а я хацеў задаць яму гэтае пытаньне, чаму другі бок ніяк сябе не правяў. Ужо ніхто не сумняваецца ў тым, што патрэбны зьмены, — і прыхільнікі наркамаўкі, і тарашкевіцы, і прыхільнікі кампрамісу, але неабходна выпрацаваць мэханізм зьменаў у правапісе. Зараз ужо ўсе бачаць неабходнасць перамен. Падштурхоўваць гэтыя зьмены можна, але сварыцца нельга.

Пецябургскія вытокі тарашкевіцы і беларуская сыстэма ацяплення Ісакіёўскага сабору

«НН»: Вы ажыццяўляеце праект «Беларускі Пецябург». Чым адметная наша прысутнасць у гэтым горадзе?

МН: Пецябург асабліва цікавы таму, што гэта горад на інгерманляндзкай тэрыторыі. Інгерманляндзкія фіны зьяўляюцца тут этнічнымі гаспадарамі, і там усе былі чужыя — і беларусы, і расейцы. У Пецябургу як сталіцы Расейскай імперыі многія беларусы парабілі сабе кар'еры — сын святара з Беразіна, міністар фінансаў Хведар Врончанка, вайсковы міністар

25 чэрвеня ў Санкт-Пецябургу адчыняецца 13-я міжнародная канфэрэнцыя беларусістаў, якую ладзіць, як заўжды, Мікола Нікалаеў. Адначасова будзе святкавацца і 50-годзьдзе доктара філялягічных навук Міколы Нікалаева (нар. 21 лістапада 1955 у Шчучыне) — беларусіста нумар 1 у Расеі.

Мікалай Сухазанет з-пад Слуцку, цэлы натоўп генэралаў, мэдыкаў. Я заўсёды паказваю суродзічам у Пецябургу царкву Спаса на крыві і расказваю пра Ігната Грынёвіцкага, які бамбануў расейскага цара. Але ў гэтай сытуацыі быў яшчэ адзін беларус — генэрал-лейтэнант Яўстах Багданоўскі з Магілёўшчыны, найлепшы хірург Ваенна-мэдыцынскай акадэміі, якога паклікалі ратаваць Аляксандра II. Вось Ісакіёўскі сабор Манфэрана Агюста, аднак сыстэма ацяплення і вэнтільяцыі ў ім — інжынера Лукашэвіча, родам з Віцебску. Куды ні ткніся, усюды знойдзеш вельмі прасунутых беларусаў.

Выйсьце ў супольнай працы ўсёй інтэлігенцыі ў адным напрамку, у грамадзянскай згодзе людзей культуры.

Менск — гэта горад, за межамі якога пачынаецца Беларусь.

Станоўчыя тэндэнцыі ў белкультуры ў ацэнцы доктара Нікалаева: — імклівае развіццё сучаснай музыкі; — дзейнасць «Беларускай энцыклапедыі»; — фармаваньне нацыянальнае школы жывапісу.

Браніслаў Тарашкевіч пісаў сваю граматыку ў Пецябургскім унівэрсытэце, у супрацоўніцтве з выдатнымі расейскімі навукоўцамі, якія яе рэдагавалі. Цяпер мая задача — вывучыць біяграфіі гэтых людзей і паказаць, як існавала беларуская культура ў гэтым горадзе. Я стараюся расказаць, адкуль узнікла гэтая граматыка, як ёй займаліся. У Пецябурзе ж быў выданы і слоўнік Насовіча, выданьне якога курыраваў акадэмік Шахматаў. Трошкі раней перад імі быў айцец Ян Грыгаровіч, праваслаўны сьвятар, які склаў «Беларускі архіў старажытных граматаў» ды запавядаў Насовічу склаць слоўнік гістарычных тэрмінаў з дакумэнтаў свайго архіву. Працавалі з розных накірункаў, але Кастрычніцкая рэвалюцыя высунула на першы плян Тарашкевіча, і гэта быў рух наперад.

«НН»: Якая канчатковая мэта Вашага праекту?

МН: Выданьне кнігі. Да трохсотгодзьдзя Пецябургу выйшлі кнігі, прысьвечаныя польскаму, фінскаму, нямецкаму, французскаму, татарскаму Пецябургу. Пра пецябургскіх беларусаў, апрача Семашкевіча, ніхто кніжкі пакуль не напісаў. Ужо маю 30 друкарскіх аркушаў тэксту. І хочацца, каб кніга была з каляровымі ілюстрацыямі, бо Пецябург — прыгожы горад. Паказаць у кнізе і беларускае жыццё, і звярнуць увагу на людзей, што русіфікаваліся. Яны мелі маенткі на беларускай тэрыторыі і тым самым прывязваліся да беларускае рэчаіснасьці, уплываючы на яе. І калі іх зьбіваеш усіх у купу, дык высвятляецца, што гэта ўсё проста інакш пачынае выглядаць — паўнавартасна і магутна.

Беларусістыка: жыцьцё пасля сьмерці

На пачатку чэрвеня прайшоў IV кангрэс Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Новым старшынём асацыяцыі стаў мовазнавец, кандыдат філялёгіі Сяргей Запрудзкі. Ён змяніў на пасадзе заснавальніка МАБ Адама Мальдзіса. Са сп. Запрудзкім на конт мінулага кангрэсу й будучыні МАБ гутарыць карэспандэнт «НН».

Палеміка на прэзентацыі Клясычнага правапісу. Сяргей Запрудзкі справа.

«НН»: Чым сёлетні кангрэс беларусістаў адрозніваўся ад папярэдніх?

Сяргей Запрудзкі: Праца асацыяцыі становіцца больш складанай. Гэта звязана з тым, што славістыка — і беларусістыка як яе складовая частка — у заходніх краінах апошнім часам звужаецца ў сваіх рамках. Нават у такой магутнай славістычнай краіне, як Нямеччына, славістычныя дысцыпліны закрываюцца. І далейшыя прагнозы ўношаюць пэсымізм: у хуткім часе ў Нямеччыне будзе каля пяці ўнівэрсытэтаў, дзе славістыка будзе існаваць як спецыялізацыя. Гэта прыкра!

«НН»: Чаму занепадае славістыка?

СЗ: Заходнія славісты жартуюць: славянскія краіны перасталі быць для іх ворагамі. Адсутнасць канфрантацыі спрыяе таму, што ўрады іх дзяржаў лічаць: раз Расея ці славянскія краіны не ўяўляюць праблемы, значыць, на іх вывучэнне можна асыгнаваць менш сродкаў. Зусім зразумела, што, напрыклад, у ЗША цяпер квітнее акурата арабістыка, а не славістыка.

«НН»: На гэты кангрэс не прыехалі беларусісты з Амэрыкі...

СЗ: На кангрэс былі заяўлены даклады Курта Вулгайзэра і Томаса Бэрда. Але абодва не прыехалі зь фінансавых прычынаў, усё ж на паездку ў Беларусь трэба сабраць нямала грошай. Янка

Запрудзкі і Вітаўт Кіпель, наколькі ведаю, едуць на Зьезд беларусаў сьвету, што пройдзе празь месяц. Два візыты ў Беларусь за паўтара месяцы — нерэальна.

«НН»: Якія праблемы стаяць сёння перад асацыяцыяй беларусістаў?

СЗ: Ёсць клопаты арганіза-

Зусім зразумела, што, напрыклад, у ЗША цяпер квітнее акурата арабістыка, а не славістыка.

цыяйна-фінансавага характару. Я ўжо нанёс візыт у Мін'юст: нам была зроблена заўвага, што дакумэнтацыя састарэла і патрабуе абнаўленьня. Кангрэс і даў падставы для абнаўленьня гэтай дакумэнтацыі. Перад намі таксама стаяць пытаньне ўдакладненьня ці пацвярджэньня юрыдычнага адрасу. Нам патрэбны сталы прытулак, аргтэхніка і ўсё, што трэба любой арганізацыі, якая хоча мець актыўныя сувязі са сваімі сябрамі...

Нягледзячы на падзеньне кан'юнктуры на славістычныя дасьледаваньні на Захадзе, за апошнія пяць гадоў зьявіліся ў некаторых краінах — у тым ліку ў заходніх — дасьледчыкі, што цікавяцца беларусістыкай. Выхаваньне ці ўзгадаваньне замеж-

ных беларусістаў — гэта своеасабліва «паштучная» работа, што патрабуе індывідуальнага падыходу. Таму трэба цаніць кожнага замежнага грамадзяніна: у Польшчы, Расеі, Германіі, Чэхіі, — які стаў цікавіцца беларускімі пытаньнямі.

«НН»: А можна назваць гэтыя новыя імёны?

СЗ: У Нямеччыне маладая дасьледчыца Кляўдыя Гуртыг выдала падручнік беларускай мовы. Яна, дарэчы, добра валодае гутарковай беларускай мовай і мае добрых сяброў у Беларусі — гэта таксама вельмі важна. Мар'ян Слобада — дасьледчык з Карлавага ўнівэрсытэту ў Празе, сацыялінгвіст. Дарэчы, ён цяпер працуе ў нас у БДУ, выкладае славацкую мову. Для стальных чытачоў вашай газэты знаёмым ёсць імя літаратуразнаўцы Андрэ Бёма. На кангрэс прыехаў прафэсар Саарбрукенскага ўнівэрсытэту Роланд Марці, які першы раз удзельнічаў у адной зь беларускіх канфэрэнцыяў у 2002 г. Гэтым разам ён выказваўся на такую актуальную тэму, як правапіс. Я бачу выразную дынаміку ў зацікаўленьнях многіх «новых» беларусістаў. І гэта нас матывуе, каб такія кангрэсы ладзіць і надалей. Кангрэс — гэта заўсёды шчаслівы выпадак, калі зьбіраюцца многія беларусісты з розных краін. Перадусім на кангрэсе яны маюць магчымасьць пазнаёміцца асабіста. Мне было прыемна назіраць, як

маладыя нарвэжца, немка, чэх размаўлялі паміж сабой на мове міжнародных зносінаў — беларускай.

«НН»: Ці азначае гэта, што найбольшы даплыў маладых беларусістаў адбываецца акурата ў мовазнаўстве?

СЗ: Нядрэны попыт на беларусістыку таксама ў галіне гісторыі, літаратуразнаўства, этналогіі. Такіх навукоўцаў даволі многа зьяўляецца ў Нямеччыне (найперш гісторыкаў, і ўжо даволі многа вядомых), у

Польшчы, у іншых краінах. Сярод літаратуразнаўцаў назаву Бэату Сьвэк зь Люблінскага каталіцкага ўнівэрсытэту, Томаша Вэльга з Апольскага ўнівэрсытэту. Цешыць і тое, што некаторыя маладыя вывучаюць творчасць маладых аўтараў. Як, напрыклад, Катажына Бартоўска, дасьледчыца Андрэя Хадановіча.

«НН»: Ці мелі Вы выразную праграму дзейнасьці, калі ішлі на пасадку старшыні? Ці адбылася карэцыя гэтай праграмы пасля азнаямленьня са станам арганізацыі?

СЗ: На жаль, ніхто іншы не прэтэндаваў на гэтую пасадку. І няможна казаць, што была канкурэнцыя праграм, канкурэнцыя асобаў... Мая праграма даволі простая і ў нейкай меры «прыземленая»: мне здаецца вельмі важным захаваць нашу арганізацыю. У міжкангрэсаўскі час (2000—2005) існавалі розныя праблемы бытаваньня асацыяцыі. Кангрэс мусіў адбыцца ў другой палове 2004 г., аднак мы не змаглі яго правесці з арганізацыйна-фінансавых прычын. Я пабойваўся, ці не напаткае такі ж лёс і гэтую спробу правесці кангрэс... На шчасьце, гэтыя засьцярогі не апраўдаліся: аказалася, што дзейнасьць нашай асацыяцыі запатрабаваная і ўнутры Беларусі, і па-за межамі яе.

«НН»: Замежныя сябры асацыяцыі беларусістаў — гэта своеасаблівыя беларускія «паслы добрай волі» ў замежжы. Ці адчувае гэта дзяржава?

СЗ: Міністэрства замежных спраў стварыла больш спрыяльны рэжым пры прыездзе ў Беларусь для нашых калегаў з заходніх краін: яны бясплатна атрымалі візы. Дапамог Камітэт у справах рэлігій і нацыянальнасьцяў — у першую чаргу пры арганізацыі круглага стала, прысьвечанага беларускай дыяспары, і наагул выступіў каардынатарам у нашых адносінах з урадам, Акадэміяй навук. Хацелася б больш цесных кантактаў і большай падтрымкі з боку Міністэрства адукацыі. Фактычна ўсе нашы сябры — гэта супрацоўнікі і выкладчыкі розных беларускіх і замежных ўнівэрсытэтаў. І адукацыйны напрамак мае вялікае значэньне ў дзейнасьці нашай асацыяцыі.

Гутарыў
Аркадзь Шанскі

КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ

Крызіс беларусістыкі? Не, зьмена жанраў

Раней замежнае беларусазнаўства зводзілася пераважна да мовазнаўчых і этнаграфічных дасьледаваньняў. Цяпер выдатныя працы па гісторыі Беларусі ствараюцца далей за Польшчу й Расею, і ня толькі ў асяродзьдзі дыяспары (Снайдэр, К'яры, Лінднэр, Катлярчук). Таксама ў Эўропе й Амэрыцы квітнеюць палітычныя і эканамічныя дасьледаваньні Беларусі (Марплз, Сіліцкі, Казанэцкі). Прычым многія з гэтых штудыяў маюць не акадэмічны, а прыкладны характар. Ужо наймацнейшыя аналітычныя цэнтры Захаду займелі ў штаце «беларусістаў». Што лукашэнкаўскай уладзе нясьцярапа, бо непадкантрольна. Хай бы тыя беларусы з сваімі беларусістамі займаліся вечна вершамі й дыялектамі. А так ня ёсць і ня будзе.

Ніякага заняпаду беларусістыкі праз заняпад славістыкі не адбудзецца. Наадварот, беларусаў прызналі ня толькі як этнас, але і як палітыкум. Як суб'ект гісторыі.

Сп. Запрудзкі з традыцыйнай асьцярожнасьцю абмяжоўвае беларусістыку да культурназнаўства. А яна ўжо выйшла за гэтыя вузкія межы. Як тое зерне, што, паміраючы, дае новае жыцьцё, культурназнаўства перарасло ў новую якасьць.

Трэцця хваля

Ці глябалізацыя пагражае інтарэсам нацыянальнай дзяржавы? Ці зьяўляецца мэтай дзяржавы абсалютызацыя ўлады і ці павінна ўсё, што яе абмяжоўвае, разглядацца як пагроза? Тады б у якасці ідэалу трэба было прызнаць таталітарную дзяржаву — толькі яна ня мае ніякіх абмежаваньняў у дачыненні да ўласных грамадзян. Артыкул Лешка Бальцаровіча.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Глябалізацыя — усё, што адбываецца ў сучаснасці. Менавіта так акрэсьліваюць апошнім часам моднае слова. Толькі акрэсьленьне гэтае непрактычнае — бо казаць «усё» зарана. Антыглябалісты ўжываюць гэтае слова для абазначэння ўсяго дрэннага, што ёсць у сучасным свеце. Яно адыгрывае для іх тую самую ролю, што ў некаторых асяродках слова «нэалібэральны» ці пры папярэднім ладзе — «буржуазны». Аналягічныя і асацыяцыі, якія гэтым словам спадарожнічаюць: буржуазная эканоміка лічылася памылкай, адхіленьнем ад адзіна слушнай зьявы, якой была эканоміка марксісцкая.

Глябалізацыя — гэта процілегласьць ізаляцыі асобных частак сьвету. Краіна глябалізуецца,

калі знікаюць ці зьмяншаюцца бар'еры ў кантактах яе жыхароў зь людзьмі зь іншых краін. Калі робіцца больш інтэнсіўнай іх міграцыя, разьвіваецца міжнародны гандаль, што ў сукупнасьці азначае разьвіцьцё фінансавых рынкаў. Урэшце, немалое значэньне для апошняга мае і абмен інфармацыяй. У XIX ст. нішто так не паспрыяла міжнароднаму перамяшчэньню капіталу, як вынаходзтва тэлеграфу, што паскорыў абмен інфармацыяй пра каштоўнасьць фінансавых актываў між краінамі. У эпоху Інтэрнэту перавагі бесьперашкоднага абмену інфармацыяй пералічваць ня трэба.

Калі мы будзем разумець глябалізацыю менавіта так, выявіцца, што гэта зьява зусім ня новая! Як вынікае з дасьледаваньняў па эканамічнай гісторыі, мы перажываем ужо трэцюю яе хвалю.

Калі ЗША былі небагатыя...

У эпоху Рымскай імперыі сьвет быў больш глябалізаваны, чым у сярэднявеччы: рымскія дарогі, ідэя *Pax Romana* і далёкія падарожжы, прычым ня толькі салдат рымскай арміі, але і купцоў. Потым, і досыць надоўга, глябалізацыя замерла.

Першая вялікая хваля зародзілася ў Новы час — у 1850—1914 г., калі шпарка пачаў разьвівацца свабодны гандаль, зазналі разьвіцьцё і фінансавыя рынкі.

Тады апэрацыі заключаліся ў перацяканьні капіталу з багатых краін у бяднейшыя. Галоўным донорам капіталу, а значыць, рухавіком глябалізацыі, была Вялікабрытанія, на якую прыпадала да 80% экспарту капіталу. Капітал накіроўваўся ў бяднейшыя краіны — ЗША, Канаду, Аўстралію ці Аргентыну, нацыянальны даход якой у XIX ст. раўняўся даходу ЗША, пакуль праз стагодзьдзе ў выніку няўмелага кіраваньня катастрофічна ня ўпаў.

Дзякуючы міграцыі зьмяншалася няроўнасьць паміж людзьмі. Мігравала, перш за ўсё, нізкакваліфікаванае насельніцтва — так, з Ірляндыі з прычыны вялікага голаду ў XIX ст. выехала палова жыхароў. Гаворачы

Натуральны экспэрымэнт: адны краіны ўключыліся ў глябалізацыю, адкрылі межы, другія краіны гэтага не зрабілі. Можам параўноўваць вынікі — розьніца калясальная.

мавай эканамістаў, з рынку адхлынула прапанова працы, а раз закон прапановы і попыту дзейнічае ў эканоміцы гэтак жа няўільна, як закон сусветнага прыцягненьня ў фізыцы, зьявілася тэндэнцыя да павышэньня апла-

ты працы тых кваліфікаваных ірляндцаў, што засталіся ў краіне. Адначасова гэта запавольвала рост даходаў жыхароў ЗША, хоць яны і так хутка расьлі ў выніку павышэньня кваліфікацыі працоўнай сілы, пашырэння тэрыторыі, разьвіцьця тэхнікі.

Першая хваля глябалізацыі трывала тры дзесяцігодзьдзі і ацёхла пад канец 1920-х. Росту ізаляцыі паспрыялі, сярод іншага, заняпад валютнай сыстэмы на аснове золата і зьяўленьне дзьвюх варажых рынку таталітарных сыстэм, а значыць, па сваёй сутнасьці антыглябалісцкіх, — фашызму і камунізму. Сьвет уступіў у ня вельмі шчасліваю эпоху: узрасла няроўнасьць як паміж бяднейшымі і багацейшымі краінамі, так і ўнутры саміх бяднейшых краін. Прывяло да гэтага згорваньне экспарту зь бяднейшых краін, дзе ён грунтavaўся зь большага на працы людзей нізкай кваліфікацыі. У гэтай сытуацыі цяжка не закрануць праблемы пратэкцыянізму багатых краін. Пратэкцыянісцкія захавы, што ставяць перашкоды імпарту зь бяднейшых краін, шкодзяць жыхарам апошніх. Багаты Запад у вялікай ступені працягвае такую палітыку і да сёньня, бо як інакш акрэсьліць сельскагаспадарчы пратэкцыянізм і абарону вытворцаў тэкстылю? А гэта дзьве галіны, у якіх маглі б спецыялізавацца незможныя краіны. Але што зробіш, калі ім на гэта не даюць шанцаў.

За мурамі мытаў

Пасьля чарады ваенных і палітычных узрушэньняў надышоў другі этап глябалізацыі — 1950—1980-я. Быў адноўлены міжнародны абмен — на жаль, толькі на ўзроўні багатых краін. Усходні блёк перажываў сваю «антыглябалізацыю», ці ізаляцыю ад Захаду. Ня браў удзелу ў глябалізацыі і «трэці сьвет», перш за ўсё, з прычыны тагачасных памылковых эканамічных тэорыяў. Лічылася, што для пераадоленьня адсталасці неабходна інтэрвэнцыянісцкая дзяржава, якая ў значнай ступені замяшчала б сабой прыватнае прадпрыемства і рынак; паколькі ў бедных краін няма шанцаў на экспарт, яны мусяць браць курс на ізаляцыю, спрабуючы знайсці ўласны шлях да дабрабыту за мурамі пошлін. За такую палітыку прыйшлося заплаціць вялікую цану — крызісамі і паглыбленьнем адсталасці. Зьявіліся, аднак, і выніткі — так званыя «азіяцкія тыгры», якія збудавалі экспартарыентаваную эканамічную мадэль. Прыклад гэтых краін спрычыніўся да рэвізіі шкоднай парадыхмы, заснаванай на перакананьні, што эканамічную адсталасць можа пераадолець толькі актыўная дзяржава, якая ізалюе краіну ад імпарту і канкурэнцыі, каб мець магчымасьць разьвіваць айчыныя галіны гаспадаркі.

ПРАФЭСАР ЛЕШКА БАЛЬЦАРОВІЧ — прэзыдэнт Польскага нацыянальнага банку. У 1989—1991 і 1997—2000 гадах быў намесьнікам прэм'ер-міністра — міністрам фінансаў (ва ўрадах Т.Мазавецкага і Е.Бузка). Артыкул быў напісаны на аснове лекцыі, прачытанай 17 студзеня 2005 году ў польскай Акадэміі навук.

Верашчака і мачанка

РЭЦЭПТЫ

У верашчакі слаўная біяграфія, і ў сучасных гіт-лістах сталічных рэстаранаў яна займае не апошняе месца. Народная этымалёгія выводзіць гэтае слова ад шыпення кілбасы падчас смажання. Піша **Алесь Белы**.

Але гэта не адзіная версія паходжання традыцыйнай беларускай, польскай і літоўскай стравы.

Дзіўным чынам верашчака ня знікла, як большасць іншых старадаўніх страў, а нават увайшла ў зацьверджаны строгімі дзядзькамі беларуска-савецкі канон. Ня будзем на яе крыўдаваць за гэта, хіба лепей парадуюся.

Магчыма, адной з дадатковых падстаў пашырэння своеасаблівага «культу верашчака» ў XIX ст. была асоба Марылі Верашчакі, каханай Адама Міцкевіча. Але верашчака куды старэйшая за эпоху рамантызму, бо вядомая ад сярэдзіны XVIII стагоддзя.

Пры двары караля Аўгуста III у Варшаве быў, як кажуць, славетны кухмістар Верашчака, аўтар адмысловага спосабу падавання кілбасы. Кілбаса, што падавалася «на верашчаку», рэзалася ў талерцы, перакладалася кавалкамі сала і палівалася вострай падлівай. Есьці яе трэба было лыжкай, адсюль і прымаўка: «за караля Саса лыжкай кілбаса».

У клясычнай польскай кулінарыі верашчака, або «кілбаса па-старопольску», дагэтуль гатуецца зь белай кілбасы, зваранай у піве напалам з вадой, затым пакрышанай на кавалкі і вельмі хутка

(каля адной хвіліны) патушанай у густым заквашаным цыбульным соўсе. У сучасных рэцэптах чамусьці часта забываюцца на цыбулю, але безь яе, мусіць, верашчака губляе сувязь са старадаўнімі сармацкімі традыцыямі.

Вынаходніцтва кухмістра Верашчакі хутка выйшла за межы каралеўскага двара. Напрыклад, у канцы XVIII стагоддзя ў

Падабаецца — мачайце.
Ну а не — то выбачайце.

Нясьвіжы частавалі «кілбасой, так званай верашчакай, з соўсам падрыхтаванай», гасьцей бэрнардынскага кляштара.

Паступова назва пашырылася на стравы ня толькі з кілбасы. Сёння ў Беларусі верашчакай або мачанкай называюць страву, адрозную ад клясычнага першаўзору: падсмажаныя або адвараныя кавалачкі сала, каўбасы, сьвіныя рабрынікі з вострымі прыправамі падкалочваюць мукой, тушаць у печы і ядуць як мачаньне для бліноў. У Літве і на паўночным захадзе Беларусі верашчаку часта рабілі на хлебным

або бураковым квасе. Бывала верашчака і зь селядцоў.

Прынята лічыць, што верашчака і мачанка — гэта адно і тое ж. Калі казаць пра рэальную практыку сучаснага грамадзкага харчавання, гэта праўда. Але пачаткова гэтыя паняцці зусім не былі тоеснымі, і, бадай, наша культура толькі выйграла б, калі б мы навучыліся адрозніваць гэтыя паняцці. Мачанка, або маканіна, — гэта ўвогуле любы соўс, рэдкі або густы, гарачы або халодны, пададзены асобна да нейкай «шчыльнай» стравы. У такі соўс мачалі бліны, кавалкі хлеба або гародніны: танны, але эфектыўны спосаб унесці разнастайнасць у мэню ў немажорных сем'ях. Зрэшты, і ў заморных таксама; але тады мачалі ўжо, хутчэй, халодную вяндліну. Соўс для бліноў, вядома, маглі гатаваць і з падсмажанай ды падкалочанай мукой сьвініны, але ўвогуле варыянтаў асноў для мачанкі-маканіны было шмат — тварог або смятана з рознымі дабаўкамі ці нават звычайны селядцовы лёк.

Зьява гэтая вядомая ня толькі ў Беларусі: амэрыканцы вельмі любяць такую немудрагелістую закуску, асабліва характэрную для нефармальных вечарынак, а ад іх тая мода пашырылася па ўсім заходнім сьвеце. Па-ангельску маканіна называецца «дып» («to dip» — «мачаць»): да крэкераў, чыпсаў, цвёрдых кілбасак «кабанасаў», варанай або нават

сырой гародніны (папрыкі, цыкоры, рэвеню, артышокаў, салеры), нарэзаных дробнымі порцыямі «на адно мачаньне», падаюць халодныя соўсы на аснове смятаны, тварогу, ёгурту, маянэзу.

Амэрыканцы любяць падаваць немудрагелістыя мачанкі на нефармальных вечарынаках. А гарачую страву з бліноў і мяснова соўсу можна называць толькі «верашчака».

Будзем спадзявацца, што памеры распаўсюду ў нас гэтага грубавата-дэмакратычнага звычайна слова «мачанка» адновіць сваё пачатковае значэнне. (Ці для гэтага абавязкова трэба, каб пацярпела паразу «амэрыканская мара»?) А гарачую страву з бліноў і мяснова соўсу будуць называць толькі «верашчака». Можна, хтось, сыта адкінуўшыся на сьпінку крэсла, раз-пораз прыгадае і легендарнага каралеўскага кухмістра, і рамантычную музу ліцьвінскага паэта-выгнанніка. Ці гэта толькі мрой, які падзяляць лёс іншых тутэйшых летуценных праектаў, недадуманых думак, незгатаваных-нязьдзеных страў? Пажывём — убачым: люд просты, суровы судзьдзя нашых мараў, вырашыць...

Верашчака з салам і сэльдэрэем

200 г сала, 2–3 сталовыя лыжкі пшанічнай ці ячнай мукі, 1 шклянка вады, 1/4 шклянкі хлебнай закваскі, 2 цыбуліны, 1 сэльдэрэй, соль.

У каструлю ўліць ваду і хлебную закваску, давесьці да кіпення. Муку падсмажыць на патэльні (бяз тлушчу!) і, калі яна набудзе залацісты колер, зьлёгка разбавіць вадой, пасля чаго ўліць у кіпячую ваду з закваскай. Гатаваць каля пяці хвілін. Сала нарэзаць кубікамі, цыбулю і сэльдэрэй — палоскамі. Сала падсмажыць з цыбуляй і сэльдэрэем, пасля чаго перакласьці ў каструлю. Пасаліць, старанна перамышаць і паставіць на 5–10 хвілін у нагрэтую духоўку.

Верашчака арыгінальная, «кухмістарская»

0,5 кг белай каўбасы, 2 лыжкі тлушчу, 1 цыбуліна, 1 лыжка белага віннага воцату, 1 шклянка піва, 1 шклянка мукі, соль, перац, цукар.

Каўбасу адварваць 30 хвілін у піве, разбаўленым вадой. Цыбулю дробна нарэзаць і падсмажыць на невялікай колькасці тлушчу. Муку і тлушч падсмажыць да ўтварэння зьлёгка падрум'янае масы, якую развесьці 1/2 шклянкі адвару ад каўбасы, якая гатуецца. Атрыманы соўс заправіць солью, перцам, цукам і воцатам. Каўбасу парэзаць на кавалачкі даўжынёй некалькі сантыметраў і дзесяць зь лішкам хвілін патушыць у соўсе на вельмі павольным агні.

Як нядзеля, дык і бліны, а дзе бліны, там і мачанка.

Мачанка, або маканіна, — гэта ўвогуле любы соўс, рэдкі або густы, гарачы або халодны, пададзены асобна да нейкай «шчыльнай» стравы.

Такую мачанку з блінамі гатуе **Андрэй Каспяровіч**, кухар менскай рэстарачыі «Мірскі замак».

Юлія Дарышкіна

СЛАВАМІР АДАМОВІЧ

Цана Эўропы

*Нарвэскім уладам, адказным
за прыём і разьмяшчэньне
бежанцаў...
Землякам...
Дачцэ Ксені...*

Паэт ня можа служыць уладзе —
таму што ён сам — улада.
Паэт ня можа служыць сіле —
таму што ён сам — сіла.
Паэт ня можа служыць народу —
таму што ён сам — народ.
Марына Цьвятасва

I. «Гуманітарны прытулак»

Раніцай 13 лютага 2005 году (было ўжо сьветла) у маёй нарвэскай кватэры ў запалярным гарадку Будзэ заверашчаў званок. Я хацеў спаць, але мусіў падняцца, бо званок быў настырным. Устаўшы з ложка, я паглядзеў у акно, але нікога не было відаць — значыць, той, хто званіў, ужо стаяў каля дзьвярэй кватэры. Тады мне падумалася, што гэта, як і плянавалі, прыехалі амэрыканскія мармоны, каб забраць мяне ў царкву на нядзельную службу. З гэтай думкай я й адмакнуў дзьверы...

Што было далей, памятаю цьмяна. Памятаю, было іх двое-трое, у шапках-масках, якія цяпер модныя сярод бандзюкоў, тэрарыстаў і рознага роду «службаў бяспекі прэзыдэнтаў». Памятаю, яны разам пасьпелі выгугніць нешта падобнае да баявога клічу — каб агаломшыць... Далей, відаць, быў трапны ўдар, які на нейкі час адключыў мяне ад рэчаіснасьці. Аднак жывое ня так проста здаецца ў абдымкі сьмерці раней прызначанай пары. І мая істота — ня я, паэт С.А., а мая фізіялёгія, маё цела — змагалася за жыцьцё і ў адключчы...

Каб я не махаў рукамі, мне звязалі іх ззаду плястыкавым шнуром — засталіся сьляды на запясьцях.

Каб не крычаў — душылі маім жа махровым ручніком, выхапленым з душаваго пакою (на шыі нейкі час былі відаць странгуляцыйныя сінякі-палосы).

Але самае цікавае — тэхналёгія зьбіцьця! Білі прафэсійна і... «шкадуючы», бо ні нос, ні зубы, ні корпус цела не пашкодзаны, што цяжка ўявіць па выніках звычайнай побытавай бойкі. Сур'ёзна адбілі толькі правую шчаку, зрабілі «адбіўную», якая і праз два месяцы яшчэ не прайшла, і добра калі пройдзе...

У выніку шматлікіх удараў па твары я атрымаў міністрасеньне мазгоў, а таксама часовае разбалясаньне зроку.

Пасьля таго як бандыты пакінулі кватэру, я, відаць, нейкі час валяўся неспрытомны ў вітальні. Нарэшце апытомнеў, зразумеў, што адбылося, і ўжо сьведома пачаў змагацца за сваё далейшае выжываньне. Ногі не трымалі ад слабасьці: страціў носам шмат крыві. На калідор выпаўз на каленях. Пэрыядычна выключалася памяць, і пэрыядычна я спрабаваў устаць на ногі, абапіраючыся сьпінай аб сьцяну. Паспрабаваў паклікаць на дапамогу суседзяў — не аказалася голасу, толькі глухія хрыпы пасьля махровай сьцяжкі-пятлі. Тады выпаўз у пад'езд і, стоячы на

каленях, скрываўленым носам (рукі ж ззаду звязаныя) націскаў на кнопкі кватэрных званкоў. Скрывавiў усю панэль, але так ніхто і ня выйшаў. Трацячы апошнія сілы, змог трапіць у нейкі калідор, дзе і заўважыў кабету з малым дзіцем...

Жанчына разрэзала дрот на руках і выклікала хуткую.

II. Чаму?

Гэты напад на мяне — характэрны прыклад у шэрагу яскравых іншых, які сьведчыць пра альбо бяздарную, альбо злачынную, альбо бяздарна-злачынную адначасова палітыку нарвэскіх уладаў адносна бежанцаў.

...Мая бежанская справа пачалася з допыту, які цягнуўся два дні агулам гадзін каля 12. Расказаў я шмат пра нашы беларускія справы, дакумэнцікі паказаў, даведачкі, відэамагнэтыраваныя ітд., ітд... Маладая следчая і маладая ж перакладчыца гатовы былі віншаваць мяне з хуткім атрыманьнем палітпрытулку, настолькі відавочным для іх быў менавіта палітычны характар маёй справы.

Але замежны дырэктарат (UDI) — а магчыма, і той, хто стаіць яшчэ вышэй?.. — так не лічыў. Пасьля транзытнага лягеру мяне разам з тысячамі іншых бежанцаў, добрую палову якіх складалі ўцекачы з былога СССР, адправілі ў бежанскі лягер у запалярным Рогнане. Там я хутка адчуў непараўнальную ні з чым сілу непрыязнасьці, каварнасьці, а то й адкрытай нянавісьці бежанцаў адзін да аднаго і да краіны, якая іх прыняла.

Я атрымаў прытулак, але не палітычны, а толькі так званы гуманітарны.

Ужо вясной 2003-га стала мне зразумела, што хуткага адказу ад нарвэскіх уладаў чакаць не выпадае — наадварот, чакаць трэба дэпартацыі. І тады, як і многія іншыя бежанцы, я пачаў эканоміць на сацыяльнай выплаце: стаў харчавацца прадуктовымі адкідамі, апрапаца выключна ў сэканд-хэнд, зьбіраць і здаваць пустыя пляшкі... Я апусьціў сябе на самае дно эўрапейскага кантэйнера; я пачаў спазнаваць адваротны бок эўрапейскай дэмакратыі і эўрапейскага эканамічнага цуду ў нарвэскім выкананьні. Пры гэтым я штодня адчуваў, як расьце непрыязнасьць маіх былых суайчыннікаў па СССР да мяне пэрсанальна, нібы гэта я быў прычынай іх бедаў і праблем...

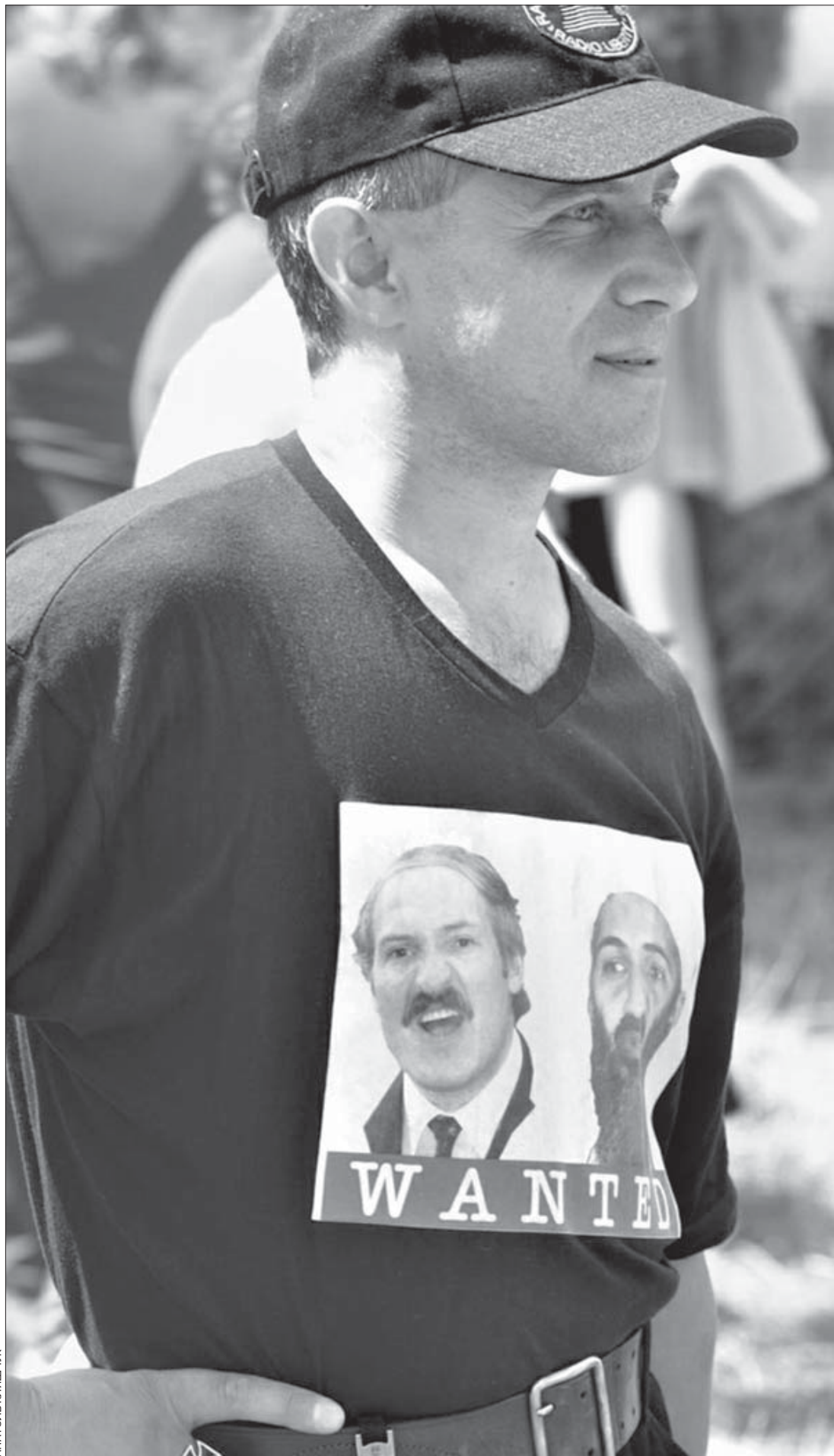
Летам я ўцякаў зь лягеру ў горы, на прыроду; зімой станавіўся на лыжы...

Разы два я прасіў дырэктарку лягеру ў Рогнане пасяліць мяне асобна ад іншых бежанцаў. Замест гэтага на працягу больш як двух гадоў лягернага існаваньня мяне пад дзесяць разоў перасялялі з пакою ў пакой.

Між тым час ішоў, і дырэктарат па справах замежнікаў нарэшце прыняў рашэньне: на свой дзень нараджэньня, 8 сакавіка 2003 году, я атрымаў адмову ў палітпрытулку.

Перажылі і гэта. Адвакат даслаў скаргу. Новая беларуская дыяспара Эўропы паабяцала падняць шум...

Другое рашэньне было станоўчым: 30 сьнежня 2004 году я атрымаў прытулак, але — і гэта ўдакладніў адвакат — не палітычны, а толькі так званы гуманітарны.

АНАТОЛЬ КЮПІШЧУК

III. Успамін пра самагонаварэньне

Гэта калісьці было:
хата, зіма і холад.
У полі шмат намяло,
пад ложкам бушуе солад.
Сусед нечакана прыйшоў
(варыць самагонку з бацькам);
схаваўшы пад шапку вушшо,
дастаў самагонныя цацкі.
Сьпяраша разьвялі агонь,
паставілі трубка і трубы,
і цэбар, і цеста ў далонь
уліпла, як воск у зубы...
У хаце палілі печ,
за садам кіпела работа...
Варыць самагонку — рэч! —
на хутары, у суботу.
Было гэта так даўно —
пачатак сямідзясятых...
Лавілі дарослых, і дно

выбівалі з цэбраў мурзатых.
Але самагонка — напой
жытнёвы, жывы і чысты,
хто піў яго з галавой,
рабіўся як дуб — вячысты...
Я помню, што пасядзець
бацькі маладыя ўмелі:
хто голас меў — мог сьпець...
Пад закуску павольна хмялелі...
А як жа елі!.. Бабуля на стол
стаўляла капусту зь дзежкі,
грыбную поліўку і расол,
мачонья сыраежкі...
З шаста дасталі пару кілбас
і бондачку для малечы.
Гарэлка — дарослым, а дзецям — квас
і дранкі сьвежыя зь печы.
Пяршак пілі, курэў «Беламор»,
варыць самагонку — рэч!
і хтосьці, на хлеб намазаўшы здор,
выпіў і крэкнуў: «Дасталі!..»

06.03.2005, Паўночная Нарвэгія

Тройца. Зелянец. Пяцідзясятніца

— На Тройцу ў нас кірмаш быў! — А што там прадаюць? — Нічога. У гэты дзень можна прыяжджаць у госьці без папярэджання і запрашэння. Апошняе пакаленне дробнай шляхты святкавала Тройцу, як не святкуюць нават Вялікідзень ці Купальле. Русальныя песні, салаткаваты водар явару. Гула бяседа. «Колькі ў небе зор, цяжка палічыць...» Піша **Тацяна Барысік**.

Напрыканцы 1980-х — пачатку 1990-х у вёсцы Круглоніва ўжо даўно не было каму вадзіць траецкія карагоды, заломваць бярозкі. Найбліжэйшая царква месцілася ў суседнім Глускім раёне, у Гарадку, кілямэтраў за дзесяць. Тыя, хто меў звычку па святках хадзіць туды, памерлі ці састарэліся зусім. Дый явару, каб свяціць, а пасля на падлогу слаць, не было. Рака Піціч таксама за дзесяць кілямэтраў, а балота асушылі яшчэ задоўга да таго, як я нарадзілася. Пэўна, таму й русалкі не вяліся, калгаснага жыгта ня блыталі.

Але затое пажылыя круглоніўцы, апошняе пакаленне колішняй дробнай шляхты, святкавалі Тройцу, як не святкуюць нават Вялікідзень ці Купальле.

На Тройцу ў нас Кірмаш быў! Неяк у студэнцкія гады ў кампаніі знаёмых, збольшага таксама гарадзкіх вяскоўцаў, толькі з-пад Магілёва і ваколіц, згадала пра кірмаш. Адрозна прагучала пытаньне:

— А што там прадаюць?

— Нічога. У гэты дзень можна прыяжджаць у госьці без папярэджання і запрашэння.

Да той пары я чамусьці лічыла, нібыта кірмашы паўсюль у вёсках правяць, толькі ў розныя дні. Пра тое, што «па-правільнаму» гэты звычай завецца Прастольным святкам і захаваўся мала дзе, даведлася ня так даўно. У дзяцінстве ж траецкі кірмаш бацьку мне абавязковым, як Новы год, як Першамай.

Напярэдадні мялі дзеркачом вуліцу, двор. Прыбіралі ў хаце — засьціралі найноўшыя палавікі, дарожкі, пакрывалы, накрыўкі.

На Тройцу заўсёды красаваў дзівоснымі зубкамі лубін. На Тройцу нам зь сястрой бабуля дазваляла апрануць гарадзкія строі, якія бацькі ў сумкі пакавалі. У астатнія дні мазаць «харошую адзежу» забаранялася. Мы штогод у вёсцы летавалі. Су-

кенкі тыя так і заставаліся новымі.

Але на кірмаш з раніцы, «строіўшыся» як найлепш, ішлі да аўтобуса сустракаць гасьцей, хоць дакладна ня ведалі, хто менавіта прыедзе і ці прыедзе нагул. Пасля ўсе разам грамадою ішлі ў хату. За стол сядалі. У бабулі зь дзядулем заўсёды абед быў нішто сабе, да Тройцы ж рыхтаваліся асабліва, сёе-тое прывозілі й госьці.

На кірмаш прыяжджалі розныя людзі, хто часцей, хто радзей. Усе яны нарадзіліся ў Круглоніве, даводзіліся нам сваякамі, але настолькі далёкімі, што растлумачыць роднасныя сувязі ўдавалася адной бабулі. Я ж, колькі ні спрабавала, так і ня здолела запомніць.

Прыяжджалі Нікіціны — Анатоль і Соф'я з Бабруйска. Адукаваныя, нягледзячы на ​​немалоды век, надзіва зарыентаваныя ў сучасным жыцці людзі. Пасталеўшы, я даведлася, што ні партызанская мінуўшчына, ні гады не замянілі ім ані да дачкі ў Ізраіль падарожніцаў, ані слухаць радыё «Свабода», ані філізафія Рэрыха цікавіца.

Наведваўся неяк жвавы, падобны да артыста дзед Дзямян зь Менску. Яго мае дзядуля з бабуляй у свае семдзсят з гакам гадоў паважна называлі дзядзькам Дзямянам. Калісьці Дзямян быў сасланы ў Сібір — як спэкулянт і кулак.

— Прыішлі па мяне, а ў мяне рукі па локці ў крыві — кабана разьбіраў.

Гналі па этапе. Ён здагадаўся, на воз да кухара ўскачыў, у памагатыя папрасіўся. Кухар, пашкадаваўшы, ці яшчэ зь якой прычыны не прагнаў Дзямяна з воза. Мо таму і пашчасыла выжыць. У Беларусь вярнуўся, збудоваў дом у Асіповічах, пасля ў Менску. Заўжды ўмеў зарабіць — быў на ўсе рукі майстар, апроч таго вырошчваў кветкі, гадаваў

нутры. З аповедаў дзед Дзямян на я баялася прапусціць хаця слова. Ужо ведала ад бабулі, што раскулачвалі працавітых, ні ў чым не вінаватых людзей. Падручнікі школьныя пісалі адваротнае.

Бываў на кірмашы і знакаміты Ванька Лявонаў з Салігорска. Як можна было такога сивога дзядзьку Ванькам клікаць? Бабуля, пэўна, памятала яго іншым. У маладосці Ванька не адрозніваўся прыкладнымі паводзінамі. Аднаго разу нават бацьку прыстрашыў:

— Жані, а то печ разбуру!

У адказ на пагрозу бацька адлупцаваў сына, зьвязаў і пад лаўку кінуў. Дапамагло. Іван вывучыўся, выбіўся ў людзі, уладкаваўся як ніхто іншы. Ні ў чым ня меў недахватку! Дачка ў Нямецчыне, сын у Ленінградзе. Сам працаваў спэцыяльным карэспандэнтам нейкай сталічнай газэты. Прыедзе ў калгас і пытае ў старшыні:

— Ну, пахваліць цябе ці збэсьціць?

Той адрозна і яйкі, і мяса нясе.

У вачах сваякоў Іван быў пасьпяховаю асобай, ухвальным прыкладам для маладзейшых. Таму мне ў падлеткавыя гады хацелася быць падобнай да яго, а не да Юр'я Гагарына.

Гула бяседа. Сьпявалі песні:

— Колькі ў небе зор, цяжка палічыць... — шырокаю павольнай ракою разьліваўся бабулін голас.

І размовы, размовы! Пра што толькі ні гаманілі, ні спрачаліся.

— Выпіць калі-небудзь трэба. Толькі хворыя ня п'юць, — лялі антыалькагольны закон.

— Людзі падзяляюцца на некалькі частак. Самая вялікая — падхалімы, — выказваў свае думкі дзядуля. На жаль, прыведзеную ім клясыфікацыю цалкам ня памятаю. А вось пра падхалімаў чамусьці не забылася. У 10—13 год такія словы шмат пра-

АНАТОЛЬ КЛЯШЧУК

навакольны сьвет тлумачаць.

Усё было на тых бяседах, апроч хлусьні і дурнаватай хамаватасьці нахшталт:

— Выпілі, дык во супам закусіце.

— Вася! Вася! Дай я цябе пацалулю!

Наагул не было нічога, што нагадвала б кепскія фільмы на тэму вясковага жыцця. Усёй вёскай пасярод вуліцы не пілі, мацэрных прыпевак пад гармонік не сьпявалі.

Госьці хаця і ў нас спыняліся, але й на іншых аднавяскоўцаў, таксама далёкіх сваякоў, не забываліся. Добрая пачотка ў такі дзень у кожнай хаце была. Наведвалі ня толькі жывых, а й памерлых на могілках. Даўней, покуль не зьявалася моладзь, былі танцы. Зараз жа ціхім адвечоркам проста сядзелі на вуліцы, няспешна абмахваючыся бэзавымі галінкамі.

Апошнія гады на Тройцу гасьцей не было. Хто ў лепшы сьвет адышоў, хто заняджаў. Нямолая ўжо бабуля ўсё роўна памятала пра кірмаш. Прасіла прыбраць у хаце. Спадзявалася:

— А мо хто і прыедзе...

Год таму ня стала і яе. Памерла ў траўні, якіх двух тыдняў не дажыўшы да свята. Сёлета будуць помнік ставіць, таксама на Тройцу. Так супала выпадкова. А можа, і не зусім. Як пра яе і ўсё добрае напамінак.

У дзяцінстве мне не прыходзіла ў галаву, нібыта Тройцу святкуюць іначым.

Усё-такі ёсьць генэтычная памяць. Русальныя песні, салаткаваты водар явару вярэдзяць душу. Ды пачуцьці гэтыя адрозна засьціць туга па амаль адмерлай завядзёнцы, па свьяце, зь якім нельга павіншаваць па тэлефоне, або як кажуць у тых краях, праздравіць.

ПІЛІГРЫМКІ

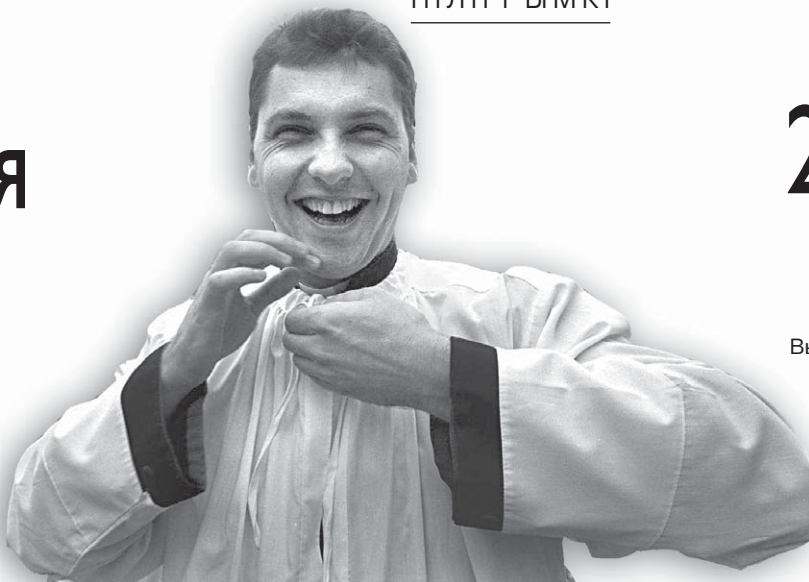
Па Віцебшчыне 6—10 ліпеня

Пілігрымка ў гонар Полацкіх мучанікаў-базылянаў

Віцебск—Слабада—Шуміліна—Обаль—Гараны—Полацак.

Збор у аўторак, 5 ліпеня, а 20-й на Ўспенскай Горцы ў Віцебску.

Даведкі: Полацак: іераманах Лявонці (Тумойскі). Тэл.: (8-0214) 43-71-75, маб.: 714-17-78, mail: leonteios@tut.by
Віцебск: айцец Зьміцер Грышан: Тэл. (маб.) 675-29-97, e-mail: immeradel@tut.by

У Будслаў 2 ліпеня

На свята Маці Божай Будслаўскай

Выезд увечары 1 ліпеня а 19-й, 2 ліпеня а 06.30.
Даведкі праз тэлефон: 200-44-15.

Далёкія сны, дзіўныя кветкі

ІГАР БАБКОЎ

прыпынак
сьвятло

Фантастычныя

далёка-далёкія сны
кнігі і людзі

Там там

краіна эўропа
дзіўныя кветкі твае

на падвоканьні

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Алесю Разанаву — ліст

пакуль ты карміў гановэрскіх птушак
тут памірала эпоха

стагнала, курчылася, рассыпалася на шматкі
заўтрашніх газетаў
аскепкі сноў, забытыя дробязі
ўспаміны герояў
а потым
памірала ціха і незаўважна
пакідаючы пасля сябе
чыстыя вуліцы й гару трупаў на тэлеэкрane
дзюркі нэкралёгаў
усталяваньня рэпутацыі
параграфы ў гісторыі літаратуры

не, мы яшчэ не памёрлі, шапталі героі
адзін аднаму ў даўгіх калідорах
халодных шэрых будынкаў
а хтосьці кранаў рукамі сьцены
а хтосьці нема крычаў на папялішчы
пра цёмныя часы аднаразовых чалавечкаў
хцівых відовішчаў
часы блізкай сьмерці...

пакуль ты карміў гановэрскіх птушак
тут памірала паэзія

збірала поўныя залі
інтэрвію ў лепшых газетах
а потым клалася і памірала
проста так
ад шчасьця — ці ад агіды

Алесю, няма як перадаць гэты ліст
туды, дзе ты сёньня. На мяжу сну і явы
да гановэрскіх птушак, на самы скрай сьвету
бо мы цені чужых сноў — несьмяротныя цені

разам з Эўрыдыкай заблукалі сярод жывых
сьпяваем, плачам, дакранаемся да аблокаў
бо сьмерць немагчыма там, дзе не было нараджэньня
каму за гэта падзячыць — Плятону, Ісусу, Лао Цзы
я ня ведаю

*** (скажы тыя словы)

скажы тыя словы
таямнічаю моваю восеньскіх рыбаў

тое ж усё:
доўжыцца сон берагоў
ня ведае дна акіяна

прывідная рука
пэндзлем правіць
шуму высахлых дзён
на перасохлых губах

Geraі, літоўскае слова

ціха geraі шапачу, так ціха, што неба ледзь чуе
словы мае, а словы і смага — навошта?
словы і згадкі — навошта?
ледзь варушацца губы
ўсё, што трымалі, цяпер аддаюць — непатрэбна
гэта нікому

ўздрыгваюць, ледзь варушацца губы і слова
як пропуск — geraі
добра? даруй — шапачу я так ціха, што неба
ўздрыгвае і ня бачыць
бачыць ня хоча, а слова, як пропуск
ўздрыгвае і ня бачыць...

помнік у сэрцы маім і табе замест кветак
словаў жалобных, астылых і вечных — ахвяра

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

Шкляраф і інкунабула

Калекцыянэр Шкляраф мог і душу прадаць за патрэбную яму кнігу. Я так думаю, але доказаў пра продаж душы ня маю. Зразумела, шмат хто хацеў бы мець падобныя доказы, але дзе ж ты іх возьмеш?! А вось тое, што Шкляраф ажаніўся дзеля атрымання інкунабулы, ведалі многія. У вясковай цёткі была старажытная кніга. Шкляраф да гэтай цёткі і з аднаго боку падкотваўся, і з другога пад'яжджаў, а яна інкунабулу не прадавала і не праменьвала. «Ну што ты хочаш за сваю рэліквію?» — пытаўся азартны збіральнік старызны. «Хачу, каб ты маю дачку замуж узяў. Як возьмеш дачку, я табе на вясельлі кнігу і аддам!» Аддала баба інкунабулу, а Шкляраф з бабінай дачкою пражыў доўгае жыццё, і дзеці ў іх нарадзіліся разумныя.
05.06.2005, 14:44

Цішыні і шэсьце

Тысяч 50 ідзе па вуліцы Багдановіча. Па краі калёны Цішыні шыбуе. «Ты што тут робіш?» — «Калі выходзіла 5 ці 10, я не ішоў. Калі вываліла 50, як можна не далучыцца? Раптам адбудзецца пераварот, а я не пабачу яго на свае вочы! Такое нельга прапусьціць мастаку. Такое трэба глядзець!» — «Зьбіраеш матэрыял на карціну «Рэвалюцыя ў Менску»?» — «Не!!! Рэвалюцыя на палотнах мяне больш не натхняюць. Прайшло, сплыло, прамінула... Сонечны хаос. Касьмічны антыпарадак. Каліаровая бязьмежнасьць і графічная матэматычнасьць... Гэта мяне захапляе. Тутака грамадзянскі доўг, ці як яго назваць? Ты пісьменьнік, ты і называй, а я пайду наперад, там будзе цікавей...» Ён прысьпешыў хаду. Грамадзянскі доўг і свабодны мастак, абсурднае злучэньне заўсёды перамешвалася ў Цішыне.
09.02.2005, 15:58

Кашкурэвіч і дамовы

Дамаўляцца зь Ігарам Кашкурэвічам цяжка, бо дамовіцца зь ім немагчыма. У нейкай ступені паразумецца можна, але толькі ў той ступені, у якой ён сам захоча таго паразуменьня. «Што гэта за мастак, калі ён не свабодны, калі ён малое елку пад дыктоўку? Мастак мусіць захоўваць і ахоўваць сваю свабоду, інакш ён не мастак!» — «Ты ж выконваеш замовы?» — «Толькі тыя, што захачу. А не захачу і ня выканаю». — «Ты ж ніколі нікому не адмаўляеш?» — «Проста я не прагаворваю адмову ўголас. Я адмаўляю пра сябе. Ціха так шапчу сабе пад нос «а пайшлі вы да д'ябла», а ўголас кажу «так, усё зраблю, усё выканаю, ніякіх праблемаў»... Калі з чалавекам можна дамовіцца, ён ужо не мастак. Мастак — цалкам свабодны чалавек. Мастак — апошняя ў сьвеце прафэсія, якая дазваляе спацьняцца на працу. Прафэсія, якая ўзаконіла абавязковасьць натхнення і свабоды».
10.02.2005, 15:20

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

Страх, апроч страху, яшчэ і апраўданьне. Баяцца зручна. Год семдзесят пабаіўся, зірнеш — і

жыцьцё прайшло.

Для таго каб быць літаратарам, дастаткова ня піць.

Ад аўтарскай самарэкламы ў сёньняшніх выданьнях нікавеш — наўпрост людзі самі сябе ў геныі запісваюць. Але ня сёньня яно пачалося...

Быў такі расейскі літаратар Антон Сарокін, які яшчэ ў 1930-я самарэкламаваўся ня горш за літаратараў цяперашніх. Ён называў сябе «вялікім сібірскім пісьменьнікам», друкаваў свае грошы, паштовыя маркі. Зрабіў візытоўку: *кандыдат Нобэлеўскай прэміі*. На гэтым лавіліся: «Антон Сяменавіч, вы ж не ат-

рымлівалі Нобэлеўскай прэміі!» «А я і не кажу, што атрымліваў, я *кандыдат* Нобэлеўскай прэміі».

Акадэмік Капіца яшчэ на пачатку саракавых казаў: «У нас усе трымаюцца за хвост факту. Але ў газэце факт павінен быць асаблівы. Напрыклад, калі вас укусіў сабака, гэта не газэтный факт. А вось калі вы ўкусілі сабаку — гэта ўжо цікава. Калі сабака ўкусіў прэм'ера — гэта цікава, а калі прэм'ер укусіў сабаку — гэта ўжо сэнасыя».

